

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Eleri Cortina

**PÕIHARIDUSETA NOORTE INTEGRERIMINE
HARIDUSSÜSTEEMI
TALLINNA KOPLI AMETIKOOLI NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Anu Aunapuu MA

Pärnu 2016

Soovitan suunata kaitsmisele

(juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud "....." 2016.a.

TÜ Pärnu Kolledži Sotsiaaltöö korralduse osakonna juhataja

.....

Anne Rähn

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

Eleri Cortina

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. ÕPILASTE VÄLJALANGEVUS PÕHIKOOList	7
1.1. Ülevaade Eesti põhihariduseta noorte koolist väljalangevusest.....	7
1.2. Õpilaste põhikoolist väljalangevuse põhjused ja tagajärjed	11
1.3. Õpilaste väljalangevuse ennetamine põhikoolist	17
1.4. Kutsehariduse osatähtsus põhihariduseta noorele	21
2. UURING PÕHIHARIDUSETA NOORTE INTEGRERIMISE TULEMUSLIKKUSEST TALLINNA KOPLI AMETIKOOList	23
2.1. Ülevaade Tallinna Kopli Ametikoolist	23
2.1.1. Põhihariduseta noorte õppimisvõimalused Tallina Kopli Ametikoolis	25
2.1.2. Põhihariduseta noorte väljalangevuse riskifaktorid ja ennetamine Tallinna Kopli Ametikoolis.....	26
2.2. Uurimiseesmärk, meetod ja valim.....	30
2.3. Uurimisandmete analüüs ja tulemused.....	32
2.4. Arutelu, järeldused ja ettepanekud.....	39
KOKKUVÕTE.....	42
Viidatud allikad.....	44
Lisa 1. Küsimustik põhihariduseta noorele	48
SUMMARY	49

SISSEJUHATUS

Põhihariduse omandamise vältel areneb noore inimese elus tervikliku maailmapildi kujunemine. Põhikool on üldhariduskool, mis on riigi poolt haridusstandardiga kehtestatud üldharidusmiinimum, mille õppekava täitmiseks kohustuslik arvestatud aeg on üheksa aastat või kuni 17-aastaseks saamiseni. Põhiharidus omandatakse 1.-9. klassi läbimisel, mis loob eeldused ja annab võimalused õpinguid jätkata gümnaasiumis või kutsekoolis. Põhikoolis omandatakse teadmised ja oskused, mis aitavad formeeruda hästi toimetulevaks täiskasvanuks ja ühiskonna liikmeks. Tugev põhiharidus on alus, millele kinnitatakse uusi teadmisi kogu elu. Samaaegselt aga suureneb madala kvalifikatsiooniga inimeste osakaal, kel erinevatest ajenditest tulenevalt nagu näiteks pikaajalised puudumised koolist ning mahajäämised õpingutes, on põhihariduslik teekond katkenud. Täna figureerib Eesti ühiskonnas ligi 5000 15-24 aastast noort, kel puudub põhiharidus (Eesti Statistikaamet). Põhiharidusest kõrvalejäämisega kaasnevad piirangud noore inimese ellu, mis takistavad loomulikku arenguprotsessi ja kitsendavad edaspidiseid valikuid.

Teema on aktuaalne, kuna igal aastal jääb põhikool lõpetamata viiesajal kuni tuhandel noorel. See on tähelepanuvääriv hulk koolitamata inimressurssi, mis on murettekitav seisukord. Teema on valitud seetõttu, kuna noorte haridustee katkemine on teravaks sotsiaalseks probleemiks kasvanud, mis mõjutab kogu ühiskonda tervikuna, sest põhikooli katkemine pärsib edasist arengut ja võimalusi inimväärset elu elada. Töö autor juhib tähelepanu põhikoolist väljalangenud noortele ja nende piiratud võimalustele. Probleemi vähendamiseks peaksid põhikoolid väljalangevuse ennetusmeetodeid efektiivsemalt kasutusele võtma. Samuti juhitakse tähelepanu Sihtasutus Kutsekojale, et kutsestandardeid uuendades ei unustataks põhihariduseta noori ära, sest uutest õppekavadest tulenevalt koolikohustuse mittetäitnud noortel on piiratud võimalused kutseoskuseid omandada, kuna kutsekorda on enamus kutsestandarditesse sisse viinud miinimumnõudeks põhihariduse olemasolu.

Käesoleva lõputöö eesmärgiks on välja selgitada põhihariduseta noorte haridusellu integreerimise tulemuslikkus Tallinna Kopli Ametikooli näitel. Uuringu tulemusel püüab autor leida vastuse püstitatud uurimisküsimusele: Mil määral kutseharidusse integreerimine aitab luua paremaid võimalusi tööturul ning tekitab huvi põhikooli lõpetamise vastu täiskasvanute gümnaasiumis?

Lõputöö autor on püstitanud järgmised uurimisülesanded:

- Saada ülevaade Eesti põhihariduseta noorte väljalangevuse hulgast.
- Saada ülevaade põhikoolist väljalangevuse põhjustest ja tagajärgedest.
- Saada ülevaade põhihariduseta õpilaste väljalangevuse riskifaktoritest.
- Uurida põhikoolist väljalangevuse ennetamise viise.
- Uurida põhihariduseta noorte õppimisvõimalusi Tallinna Kopli Ametikoolis.
- Uurida kui efektiivselt toetab kutseharidussüsteem põhiharidustee katkestanud noori.

Autor annab ülevaate noorte haridustee katkemise põhjustest, statistikast, õpingute jätkamisest ja edulugudest. Lõputöö teoreetilises osas käsitletakse väljalangevust põhikoolist kui sotsiaalset probleemi, selle põhjuseid, tagajärgi ning ennetamise viise. Samuti argumenteeritakse kutsehariduse olulisusest põhihariduseta noorele ning analüüsitakse kutseharidussüsteemi toetamist põhiharidustee katkestanud noortele. Empiirilises osa viiakse läbi uuring Tallinna Kopli Ametikooli põhihariduse nõudeta kinnisvarahoolduse eriala õppesse lõimitud õpilaste kohta, kus uuritakse kas kutsekooli integreerimine aitab kaasa elukvaliteedi paranemisele ning loob suuremaid väljavaateid tööturul.

Autor kasutab uurimustöös kvalitatiivset uurimismeetodit, kus valimi moodustavad Tallinna Kopli Ametikooli kinnisvarahoolduse eriala lõpetajad, kes on integreeritud haridussüsteemi ja kooli lõpetanud. Valimisse on kaasatud seitse kinnisvarahoolduse eriala lõpetajat. Lõputöö autor uurib, kuidas on noorte enesehinnang ja ellusuhtumine peale kooli lõpetamist ning millised eesmärgid nad endale seadnud on? Kas nad on saanud peale kooli lõpetamist erialast tööd ning kas see on aidanud elukvaliteedi tõhususele

kaasa? Uuringu käigus viiakse läbi poolstruktureeritud intervjuud uurimusküsimuse väljaselgitamiseks.

Käesolev lõputöö koosneb kahest osast: teoreetilisest ja empiirilisest. Lõputöö koosneb sissejuhatausest, kahest peatükist, alapeatükkidest, kokkuvõttest ja lisast. Töö esimeses peatükis ehk teoreetilises osas käsitleb autor erinevate teoretikute teooriaid väljalangevuse kohta, kus antakse ülevaade õpilaste väljalangevusest põhikoolist, käsitletakse väljalangevuse põhjuseid ja tagajärgi ning uuritakse väljalangevuse ennetamise võimalusi.

Empiiriline osa käsitleb Tallinna Kopli Ametikooli, kus tutvustatakse põhihariduseta noorele õppimisvõimalusi ja tingimusi ning viiakse läbi uuring põhihariduseta noorte integreerimise tulemuslikkusest. Analüüsitakse väljalangevust ja ennetustööd TKAK-s. Uuritakse, kuidas põhihariduseta noorte haridusellu integreerimine on mõjutanud nende vaateid ja eesmärke elus. Saadud uuringu tulemused reflekteeritakse uuringutulemuste peatükis.

Töös kasutatud peamised mõisted on alljärgnevad:

- Põhiharidus – riigi haridusstandardiga ettenähtud kohustuslik üldharidusmiinimum. Põhihariduse omandamine loob eeldused ja annab õiguse jätkata õpinguid keskhariduse omandamiseks. (EV Haridusseadus 2016)
- Kutseõpe – õppimis-, õpetamis- ja korraldustegevuste kogum, mille eesmärk on kutsehariduse omandamise võimaldamine. (Kutseõppeasutuse seadus 2016)
- Teise taseme kutseõpe e põhihariduse nõudeta kutseõpe – õpingute alustajalt ei nõuta põhihariduse olemasolu. Õpe toimub üksnes esmaõppe õppekavade alusel. Lõpetanul on kutse-, eri- ja ametialane ettevalmistus, mis on üldjuhul piisav töötamiseks lihttöölise liigituvates ametites. (Kutseharidusstandard 2013)
- Põhikoolist väljalangevus – Koolikohustusliku ea (17-aastased ja vanemad) ületanud noore õpingute katkemine põhikoolist.
- Koolikohustuse mittetäitmine - toob lapsele kaasa pooliku haridustee, mis omakorda seondub tema hakkama saamisega edasises elus. (Lastekaitse Liit)

1. ÕPILASTE VÄLJALANGEVUS PÕHIKOOList

Õpingute katkemine põhikoolist on murettekitav sotsiaalne probleem. Antud peatükis tuleb juttu väljalangevuse mõistetest ja sisust, selle põhjustest ja tagajärgedest ning ennetamise viisidest. Kuivõrd lihttööliste järele on riigis vajadus ja nõudlus, siis käsitletakse kutsehariduse osatähtsuse teemat põhihariduseta noortele. Lihtsamate kutseoskuste omandamise kaudu on põhikoolis õpingud katkestanud noorel võimalus naasta õpingute juurde läbi käelise tegevuse ja praktiliste oskuste omandamise.

1.1. Ülevaade Eesti põhihariduseta noorte koolist väljalangevusest

Väljalangevus põhikoolist on paljude lastevanemate, spetsialistide, pedagoogide, koolijuhtide ja haridust reguleerivate professionaalide igapäevane mure. Väljalangevust on püütud küll vähendada, mis on mingil määral ka õnnestunud, kuid väikese Eesti riigi jaoks on see arv kummatigi liiga kõrge. Väljalangevus mõjutab kogu ühiskonda tervikuna, sest põhikooli katkemine pärsib edasist arengut ja võimalusi inimväärselt elu elada.

2010 – 2014. õppeaastate jooksul lõpetas haridusstatistika andmebaasi HardusSilm andmetel Eestis põhikooli kokku 58 250 noort. Põhikool jäi lõpetamata 2520 noorel, mis moodustab 4,1% lõpetajate arvust. Alljärgnev tabel 1 iseloomustab, et läbi aastate on poiste väljalangevus põhikoolist olnud kaks korda suurem kui tüdrukutel. Tüdrukud on reeglina kohusetundlikumad ning suudavad õpimotivatsiooni paremini kontrolli all hoida kui poisid. Viimaste õppeaastatega on väljalangevus põhikoolist suhteliselt madalale tasemele langenud, mis on haridussektoris töötavate inimeste raske töö tulemus kuid sellest hoolimata ei ole põhikoolist väljalangejate arv oma tõsidust kaotanud.

Ennetustööga on vajalik igapäevaselt jätkuvalt tegeleda. Puudumiste üle kontrolli saavutamine aitab jälgida õpilaste tegevust ning kohe reageerida. Koolist väljalangevuse vähendamiseks on mõistlik kaasata täiendavat tööjõudu, kes tegeleks probleemsete õpilastega regulaarselt iga päev.

Tabel 1. Väljalangevus põhikoolist (2010/2011-2013/2014)

Õpilased	Väljalangejate arv			
	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Poisid	484	392	449	340
Tüdrukud	252	189	233	181
Kokku	736	581	682	521

Allikas: (Haridus- ja Teadusministeeriumi statistilised tabelid 2016) autori arvutused.

Väljalangemine põhikoolist on murettekitav olukord kogu ühiskonnale. Põhikool annab põhja inimese haridusteele, millele ta baseerub oma hilisemates valikutel. Katkenud õpingud võtavad need võimalused noore inimese elust ära. Sellest tulenevalt suureneb ühiskonnas koolitamata inimressurs, mis omakorda toob riigile kaasa lisakoormuse kuna kasvab riigi ülalpeetavate hulk. Seega oleks otstarbekas integreerida koolikohustuse mittetäitnud noored tagasi haridusellu, mis looks juurde tööjõulist elanikkonda.

Õpilaste sagedased puudumised ja popitegemised põhikoolist põhjustavad õpiedukuses langust ja mahajäämist. Koolist puudumine on lahendamata probleemide tagajärg, mis võib alguse saada erinevatest põhjustest, näiteks pereprobleemidest. Selleks, et puudumisi ja popitegemisi kontrolli all hoida, tuleks koolil, perekonnal ja kogukonnal omavahelist koostööd teha. Pidevaid puudumisi võivad põhjustada noore sattumine ühiskonnast väljapoole tegevusse nagu alkoholi, tubaka ja mõnuainete tarvitamine või õiguserikkumine. Samuti on vaesus väga oluline põhjus popitegemisel - õigete koolivahendite ja riiete puudumine pärsib õppeprotsessides osalemise. Sageli ei pöörata tähelepanu õpilase erivajadustele nagu näiteks diagnoosimata õpiraskused, mille tulemusena jääb õpilane akadeemilistes saavutustes maha. Puudumised võivad süveneda sedavõrd, et õpilane langeb koolist välja. (Jarolmen, 2014, lk 255) Põhikoolist

väljalangenud noored destabiliseerivad ühiskonda. Nad võivad olla haaratud kuritegevusest, sattuda kinnipidamisasutustesse või alkoholismi ja narkomaania küüsi.

Põhihariduse katkestanud noortest on tekkinud erinevate tunnuste alusel nagu hälbe, arengupuude või õpingutes ebaõnnestunute rühm, mis moodustab uue haridusliku alamklassi, kuhu kuulub sugupõlv, kelle liikmeil on madal kvalifikatsioon. Põhikooli poolelajätmine defineeritakse probleemina ning sellest tulenevalt on see teema pälvinud arutlust laiemas ringis, kus käsitletakse noorte harimatust ja haridusest kõrvalejäämist kui ühiskondlikku probleemi. (Antikainen jt., 2009, lk 256) See, mis ühiskonnas toimub, on hariduse tagasiside ja peegeldus ühiskonna tasandil ja vastupidi (Saks, 2011, lk 64). Olgugi, et põhikoolist väljalangenute tendents on viimaste aastate jooksul vähenemise suunas, on seda ühe väikeriigi kohta lubamatult palju.

Õppetöös maha jäänud õpilased kogevad motivatsiooni- ja enesekindluse langust, mis süvendab probleeme ja toimetulekut õpingutes. Läbikukkumised õpingutes lõppevad koolist väljalangemisega. Sellega kaasneb hiljem suur hulk probleeme noore elus nagu sõltuvus hoolekandest ja kuritegevus ning lisanduvad ka suhte- ning tööhõive probleemid. (Kelly, Raines, Stone, Frey, 2010, lk 76) Bradley ja Renzulli (2011, lk 523) tuginevad kahele põhikoolist väljalangemise teorialle: „koolist väljatõukamise“ ja „koolist väljatõmbamise“ teorialle. Koolist väljatõukamise teooria järgi kogeb õpilane probleeme koolis, mis pärsib edu õpingutes ning soodustab mahajäämist õppeprotsessis. Teooria järgi katkeb õpilasel side kooliga ning ta langeb koolist välja. Koolist väljatõmbamise teooria järgi on õpilane mõjutatud välistest teguritest. Paljud õpilased kogevad noorukieas n-õ väljatõmbamise faktoreid, millest tulenevalt hariduse omandamisele pühendumine on välistatud. Väljatõmbamise teguriks võib olla näiteks põhikoolis õppiva õpilase lapse sünd, vales seltskonnas viibimised, pidutsemised jms.

Põhikoolist väljalangemine on vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse üheks peamiseks riskifaktoriks. Madal haridustase soodustab vaesust. Ühtlasi on põhikooli katkestanud noortel suurem tõenäosus kuritegelikule teele sattuda. Haridustee katkemist võib pidada riskifaktoriks nii kuritegelikule teele sattumisel, kui ka retsidiivsuse kujunemisel. Põhihariduseta inimesest saab nimetamisväärne koormus riiklikule toetusüsteemile.

Seega ei ole põhikooli pooleli jätmine kahjutoov mitte üksnes isikule endale, vaid ka ühiskonnale üldisemalt. (Pettai, Proos, 2010, lk 4) Sellest tulenevalt tuleks haridusasutustel tõsisemalt fookusesse võtta väljalangevuse ennetus.

Väljalangemisohus olevate noorte taust on mitmekülgne, mistõttu tuleks väga rangelt õpilaste käitumist jälgida ja väljalangemisele viitavaid tunnuseid märgata ning nendele koheselt reageerida. Potentsiaalne põhikooli katkestamisohus olev noor on sageli (Naarits-Linn, Pettai, Proos, 2012, lk 10):

- vahetanud koole;
- sagedane tunnisegaja;
- sagedased konfliktid suhtlemisel (kergesti tekivad tülid õpetajate, klassikaaslaste, pereliikmetega);
- õppimisraskused algavad mahajäämusest matemaatikas ja keeltes;
- tasakaalutu käitumine ja rahutu iseloom (tulemuseks madal käitumishinne);
- pidev koolikiusamine (enamasti ise ohver, aga ka ise kiusaja või mõlemas rollis);
- üksik- või kasuvanem;
- tasakaalutu kodune olukord (peretülid, füüsiline vägivald, joomingud);
- vanematel napib aega lapse jaoks;
- probleemid väljaspool kooli ja kodu (suitsetamine, alkoholi tarbimine, kokkupuuted politseiga, kutsed alaealiste komisjoni);
- probleemide paljusus (üheaegselt mahajäämus õppimises, konfliktid suhted, kiusamise ohver ja võimalik kiusaja, madal enesehinnang jne);
- sagedamini poiss (2/3 koolist väljalangemisohus olevatest õpilastest).

Olulisemad väljalangemist soodustavad tegurid on mahajäämus õpingutes, eriti reaalainetes ning samuti ka klassikordamine. Puudumised saavad alguse pereprobleemidest, tõsisest haigusest, murede süvenemisest ja teistest probleemidest, mis ajapikku sagenevad sedavõrd, et õpilase osalus õppetöös muutub väga harvaks. Seejärel on õpilasel juba piinlik kooli minna, kuna mahajäämised õpingutes võrreldes teiste klassikaaslastega on veelgi süvenenud. Sellest tulenevalt on noor sattunud

väljapääsmatusse olukorda, mis paljudel juhtudel kulmineerub õpingute katkemisega põhikoolist.

Üheks oluliselks haridusprobleemiks on põhikooli katkestanud noorte hulk. Puudulikust haridusest ning madalast kvalifikatsioonist tulenevalt on põhikooli katkestanud noore võimalused tööturule siseneda nigelad ning oht langeda sotsiaalsete probleemide lõksu on suur. Eesti Vabariigi taasiseseisvumise ajast saadik on igal aastal põhikoolist väljalangenud ca 500-1000 õpilast. Tänapäevaks võib täheldada kahanemist noorte haridusest kõrvalejäämises, kuid endiselt on see murettekitav sotsiaalne probleem, mille ennetamisele ei pöörata piisavalt tähelepanu. Põhikoolist väljalangevus toimub mitme sotsiaalse probleemi tõttu. Tähtis on mõista, mis toimub raskustesse sattunud noorega koolis ja kodus ning, mil määral on vaja toimuvat mõjutada, et oleks takistatud õpingutest eemaldumine ja mahajäämine. Teisalt on sama oluline mõista, kas koolis töötavatel täiskasvanutel (pedagoogidel ja tugispetsialistidel) piisab teadmisi ja oskusi õpilast toetavaks tegevuseks tema probleemikäitumise korral, kui see mõjutab õpilase heaolu ja toimetulekut koolis. (Riigikontroll 2007) Põhikoolist väljalangevuse ennetuse üheks olulisemaks tegevuseks on kooli ja kodu koostöö. Lapsevanemate toetus ja kontroll aitab vähendada probleemse käitumise riske.

1.2. Õpilaste põhikoolist väljalangevuse põhjused ja tagajärjed

Väljalangevus põhikoolist on lahendamata probleemide tagajärg. See saab alguse tavapärastest puudumistest, mis ajapikku süveneb ning kulmineerub õpingutest kõrvalejäämisega.

JoAnn Jarolmen (2014, lk 257) on märkinud kahte moodust koolikohustuse mittetäitmiseks. Ta kasutab mõisteid väljaheitmine ja väljalangemine koolist. Paljud õpilased tunnevad end koolis vastu seina surutuna ning on sunnitud koolist lahkuma riskifaktorite esilekerkimise tagajärjel. Probleemid nagu ajutine kõrvaldamine õpingutest, väljaarvamine koolist, jõhkrad toimepandud kuriteod, õpetajate jt administratiivtöötajate alandamine lõppevad läbikukkumise ja õpilase väljaheitmisega koolist. Väljalangemisele

koolist aitab kaasa kuhjunud lahendamata probleemide hulk, mis soodustab koolist puudumisi ning mahajäämist õpingutes.

Koolikohustusliku ea ületanud õpilane, kes seab oma käitumisega ohtu teiste õpilaste turvalisuse koolis ning kellel on kahe järjestikuse õppeveerandi jooksul jäänud välja panemata üle poolte veerandihinnetest põhjuseta puudumiste tõttu, heidetakse koolist välja (Riigiportaal 2016). Kool peaks puudumiste üle rangemat kontrolli teostama, et õpilastes kohusetunne säilitada. Väljaheitmine koolist ei ole probleemi lahendamine vaid probleemi eiramine.

Põhjuseta puudumised võivad õpilastel tekkida selle tõttu, et neil puudub kodu toetus või on kaasatud õppimist pidurdavatesse protsessidesse nagu valedes seltskondades liikumised, alkoholi ja narkootikumide tarvitamine jt. tegevused. Samamoodi on Eesti ühiskonnas töötus ja vaesus endiselt tõsine sotsiaalne probleem, mis soodustab põhikoolist väljalangevust, kuna pere toimetulematuse tõttu on paljude perede põhivajadused rahuldamata. Laps areneb kultuurinõrgas kasvukeskkonnas, sest vanemad ei suuda tagada lastele piisavalt toetust, turvalisust ja ettevalmistust kooliks. (Rannala, 2006, lk 58) Lisaks annab tähelepanuvääriva tõuke probleemide kulmineerumisele kodune seisukord – vanemate alkoholism, narkomaania, vaesus, suur töökoormus, abieluprobleemid, perekonna purunemine ja uusperede loomine valmistavad noore ette kõrge riskiteguriga kliendiks sotsiaalsfääris (Adamson, 2010, lk 15). Eesti Inimarengu Aruandest võib läbiviidud analüüsi põhjal kinnitust saada, et õpilase sotsiaalne taust on määrav õpitulemuste edukuse osas (Lindermann, 2015, lk 73). Paljud põhikoolis õppivad õpilased on pärit mittefunktsionaalsest perest (vanemad tarvitavad alkoholi, narkootikume, hirmutavad, karistavad füüsiliselt), mis võib mõjutada probleemsest sotsiaalsest keskkonnast pärineva noore õpitulemusi tugevasti. Turvalise keskkonna asemel on kodust saanud lapse jaoks füüsilise, vaimse ja seksuaalse väärkohtlemise koht (Tatter, 2006, lk 16; 20). Noor heitleb üksinda probleemidega ning tal on raske õpinguid fookuses hoida. Nii eemaldubki õpingutest, mis lõppeb koolist väljalangemisega.

Eelpooltooduga saab autor kinnitust erinevate teoretikute uurimustulemuste kohta, kus on rõhutatud olulisemaks kriteeriumiks väljalangevuse ennetamisel kooli ja kodu

koostööd ning pere toetust. Erinevad kirjandusallikad kinnitavad, et kõige alus on kodu. Pere toetuse puudumine ei ole problemaatiline teema väljalangemise vältimisel mitte ainult Eestis vaid ka Euroopas ja Ameerikas. Wilson, Tanner-Smith, Lipsey, Steinka-Fry ja Morrison (2011, lk 8) märgivad, et peamiseks väljalangevuse põhjuseks põhikoolist on pereprobleemidest tulenevad negatiivsed kogemused nagu madalalt tasustatud töö, töötus, vangistus, vaesus ja rasestumine. Teismeliste varane emakssaamine ja harvadel juhtudel ka abiellumine lõpeb väljalangemisega koolist ning paneb noore vaesuse riskirühma kuna tal puuduvad oskused ja kvalifikatsioon (Dahl, 2010, lk 698). Noorel emal puudub sissetulek ning tõenäoliselt on ta riigi ülalpeetav. Oskuste puudumiste tõttu on tal suur oht vaesusesse langeda ja ta seisab silmitsi tõsiste probleemide ees, sest lisaks endale on tal vaja ka lapse eest hoolitseda.

Tänapäeva konkureeriv ühiskond on seadnud selged piirid madala kvalifikatsiooniga inimestele. Madal haridus soodustab töötust, mis omakorda vaesust, millest võib välja kasvada kuritegevus. Surve koduses keskkonnas mõjutab noort ja tema ettevalmistust ning suhtumist õpingutesse. Vaesusest tingituna puuduvad tihti õiged vahendid õppetööks, millest areneb alaväärsuskompleks ja eraldatus ühiskonnast, kus noor sulgub kogu ühiskonnast, väldib suhtlemist ning soovib omaette olla.

Praegusele infotehnoloogiaajastule omaselt on nutisõltuvus koolis keskendumisraskuseid soodustav probleem. Virtuaalmaailmas kaotab noor aja- ja reaalsustaju. Veedetakse lugematu arv tunde nutiseadmetes ning kooliskäimine muutub teisejärguliseks. Öö ja päeva rütm on häirunud, arenevad unehäired, mistõttu sageli kooli õppetöösse osalema ei jõuta.

Põhikooli katkestanud noored ise aga hindavad mahajäämist õpingutes väljalangevuse peamiseks põhjuseks, sellele järgneb klassikursuse kordamine, põhjuseta puudumine, mitterahuldavad hinded ning õpiraskused reaalainetes. Väljalangemine koolist on sümptom, mis on kooliprobleemide kumuleerimise tagajärg. Väljalangemisohus olevatel õpilastel on juba eelnevalt probleeme eakaaslaste ja õpetajatega ning need kanduvad üle kogukonda. (Kõiv, 2007 lk 60) Õpilased on tihti madala õpimotivatsiooniga. Õppevõlgnevused on väljalangemise põhjuseks, mis eelkõige on tingitud koolist

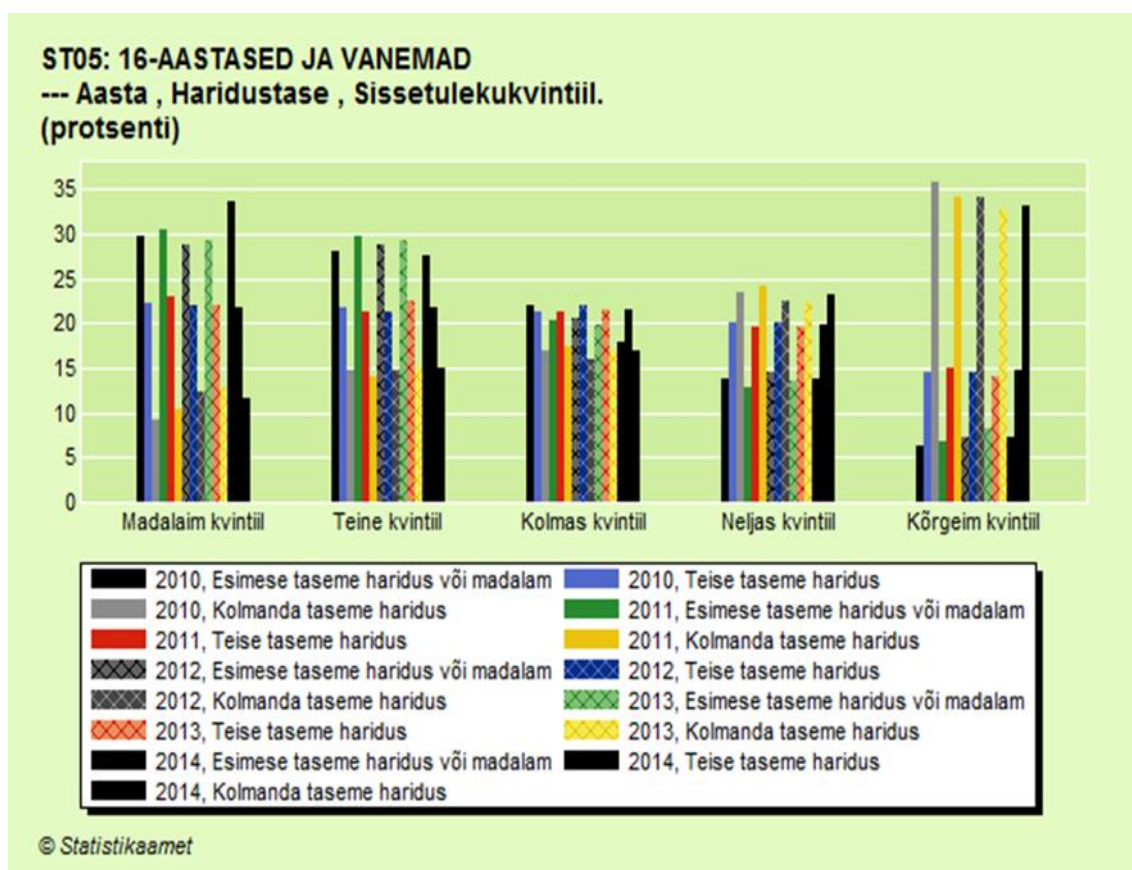
põhjuseta puudumiste pärast. Paljud õpilased ei ole harjunud distsipliini ja kohustustega, neil puudub õpioskus ja tahe, seetõttu püüavad nad kohustusi eirata õppetundidesse ilmumata.

Teadlased on kindlaks teinud, et klassikordamine on varane ähvardav hoiatus, mis viitab koolist väljalangemisele. Klassi kordama jäädes kogeb noor raskusi uude klassi integreerimisel ning keerdsõlmed õpingutes süvenevad veelgi. (Sterns, Moller, Blau, Potochnick, 2007, lk 211) Probleemid avalduvad agressiivses käitumises (Pellegrini, 2011, lk 281). Uuringud on näidanud, et sagedane kooli vahetamine soodustab mahajäämist õpingutes ja puudumisi, mis seab noore väljalangemisohtu koolist (Gasper, DeLuca, Estacion, 2012, lk 492). Klassikordamisele tuleks leida teisi alternatiive nagu individuaalne õppekava koostamine ja pidev puudumiste jälgimine. Hoolimata kodusest taustast, saab kool õpilasele toetava keskkonna luua, kus noorel tekiks huvi õpingute vastu.

Haridus- ja Teadusministeeriumi aasta-analüüsi (2015, lk 118) konkurentsikava „Eesti 2020“ vahearuanandes on tehtud ettepanek väljalangevuse vältimiseks: „Kaotada probleemsete õpilaste koolist väljaheitmise võimalus ning rakendada meetmeid nende haridussüsteemis püsimiseks.“ Selline lähenemine loob noorele eeldused haridus omandada vastavalt tema võimetele kohandatud individuaalõppekavast. Kuna väljalangevus on lahendamata probleemide tulemus, siis just probleemide lahendamisega tulekski tegeleda. Probleemsete õpilaste väljaheitmise peatamine põhikoolist lahendaks paljude sotsiaaltöötajate, lastekaitsetöötajate jt mured, kes igapäevaselt tegelevad põhikoolist välja heidetud noortega, püüdes leida õppimisvõimalusi erinevates koolides. Siinkohal on üleskutse hariduspoliitikutele vastavate õigusaktide väljatöötamine ning lisaressursside leidmine, et haridusasutustel oleks võimalus kaasata erialase väljaõppega spetsialiste, kes töötaksid probleemsete õpilastega ja aitaksid õpiedukust tõsta.

Ka mitmed teadlased väidavad, et väljahetmine koolist ei ole lahendus. JoAnn Jarolmen (2014, lk 257) on tõstatanud küsimuse: „Kes on tegelikult ebaõnnestunud, kui õpilane langeb koolist välja?“ Koolil kui institutsioonil, kogukonnal ning samuti ka kohalikul omavalitsusel ja riigi tasandil üksused omavad väljalangemisel väga suurt rolli. Riigile

läheb see hiljem väga kulukaks maksuma, väljalangenud õpilasest saab koolitamata töötu, kes vajab riigi toetust läbi aastate. Tõenäosus tööle saada on minimaalne ning kasvab riigi toetusel olevate isikute arv. Jarolmen juhib tähelepanu põhikooli koostööd teda ümbritsevaga. Paljud põhikoolid kasutavad vananenud õppemetoodikaid näiteks isiksuse eripärasid mitte arvesse võttes. Pööratakse rohkem tähelepanu edukatele õpilastele, sest nendega on lihtsam tunnis tööd teha. Kooli suhtumise muutmine õpilastesse aitaks palju kaasa väljalangemise leevendamisele, sest koolist väljalangemine mõjutab kogu ühiskonda tervikuna. Väheneb maksumaksja hulk ning tööturule siseneb madalalt haritud tööjõud (Finn, 2012, lk 102). Sissetuleku põhjal jagatakse elanikud viide kvintiili (vt joonis 1).

Joonis 1. Sissetulekukvintiiil 16-aastased ja vanemad haridustasemest tulenevalt.

Allikas: Statistikaamet

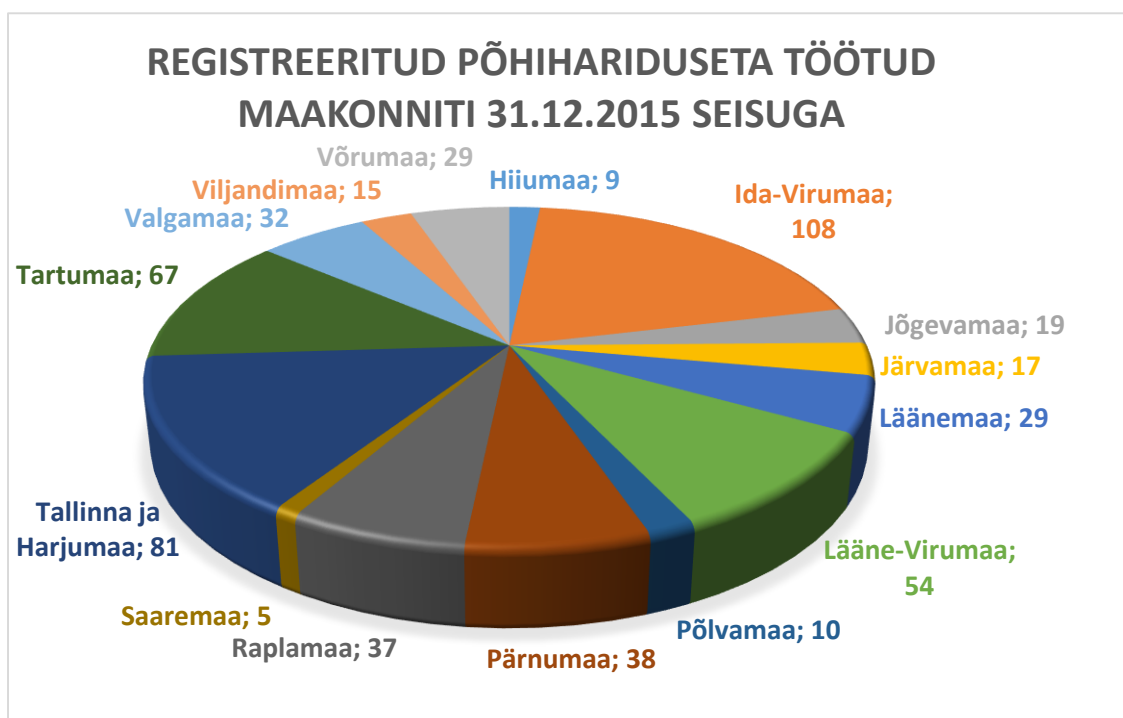
Esimese kvintiili moodustavad madalaima sissetulekuga inimesed ja viienda kõrgeima sissetulekuga elanikkond. Mida kõrgem on haridus, seda väiksem on risk vaesusesse

langeda. Esimese taseme haridus või madalam on moodustunud põhihariduse või madalama haridusega inimeste grupist. Teise taseme hariduse alla on grupeeritud kutsekeskharidusega isikud pärast põhiharidust, kutseharidust koos keskhariduse omandamisega, keskeri- või tehnikumiharidust pärast põhiharidust, keskharidust või kutsekeskharidust keskhariduse baasil. Kolmanda taseme hariduse moodustavad keskeri- või tehnikumiharidus pärast keskharidust, kutsekõrgharidus, rakenduskõrgharidus, diplomiõpe, bakalaureus, magister või doktor. (Statistikaamet 2016) Madalama kvintiili moodustavad riigi ülalpeetavate riskirühma kuuluvad inimesed. Seetõttu tulekski põhihariduseta noored tagasi haridusse integreerida, et Eesti ühiskonnas kasvaks aktiivne tööealine elanikkond, sest kui inimesel on omandatud vähemalt põhiharidus, siis on tal võimalused edasiõppimiseks (elukestev õpe) ja tõenäosus tema vaesusesse sattumisel on väiksem.

Arenenud ja küps ühiskond vajab ühiskonda panustavaid kodanikke, kes on isemajandavad ja toimetulevad erinevate väljakutsete puhul. Põhikoolist väljalangejail puuduvad võimalused ja oskused olla paremal haridusjärjel olevate isikutega samal tasandil. Nende olukord on vaid algus järgnevatele keerdkäikudele, millele järgnevad tõsisemad probleemid. Seesugune olukord stigmatiseerib isiku, mille tulemusel toimub ühiskonnast võõrdumine. Suureneb risk sattuda kuritegelikule teele, kuna puudub sissetulek.

Töötus on läbiv probleem madala haridustasemega noorte hulgas (17-24 aastastest põhihariduseta noortest moodustab 52% töötuid). Põhihariduseta töötu sissetuleku moodustab 82% riiklik toetus ja 12% palgatöö. (Naarits, 2011, lk 4) Põhihariduseta noorel on piiratud väljavaated tööturul. Ta on riigi ülalpeetav ning ilma haridusmaastikule tagasi naasmata, on minimaalne tõenäosus inimväärse elu elamise saavutamiseks. Eelpooltoodu jätkuks oleks mõistlik rakendada haridusmaastikul erinevaid meetmeid, eriti kutsehariduses, mis annaks põhihariduseta noorele taas võimaluse ennast teostada läbi hariduse ja eriala omandamise. Noorel peaks olema võimalus õpinguid jätkata kohe peale põhikooli katkemist, sest mida pikem on paus õpingute vahel, seda vähem tõenäoline on, et õpinguid jätkatakse. Põhihariduse lõpetamine peaks olema noortele paremini kättesaadav, sest läbi põhihariduse omandamise on noortel võimalus õppida

juurde laias valikus erialasid, mis tõstaks konkurentsivõimet tööturul ja aitaks parandada elukvaliteeti. Poolelijäänud põhihariduse lõpetamine ja kutse omandamine võiksid aset leida ühes asutuses. See motiveeriks põhiharidustee katkestanud noori uuesti õppima ning aitaks kaasa töötuse vähenemisele. Eesti Töötukassa andmetel on Eestis 31.12.2015.a seisuga registreeritud kokku 550 põhihariduseta töötut (vt joonis 2).

Joonis 2. Registreeritud põhihariduseta töötud Eestis maakonniti (Eesti Töötukassa).

Kõige suurema osa moodustab Ida-Virumaa, 108 töötut põhihariduseta inimest, millele järgneb Harjumaa ja Tartu ning kõige madalam on põhihariduseta inimeste töötuse määr Saaremaal, 5 töötut. Tegelikult on põhihariduseta töötute arv märksa kõrgem kuna joonisel olevad andmed pärinevad Eesti Töötukassa registreeritud töötute andmebaasist. Kõik põhihariduseta noored, kes ei õpi ega tööta, ei ole aga end töötuks registreerinud.

1.3. Õpilaste väljalangevuse ennetamine põhikoolist

Väljalangevuse ennetamisega on otstarbekas tegeleda igapäevaselt. Puudumiste üle kontrolli saavutamine aitab süsteemselt jälgida õpilaste tegevust ning koheselt reageerida. Koolist väljalangevuse vähendamiseks on ratsionaalne kaasata täiendavat tööjõudu

haridusasutustesse, kellel oleks võimalik tegeleda igapäevaselt kompleksprobleemidega õpilastega, kes vajavad täiendavat abi ja toetust õppimises, suhteprobleemide lahendamisel ja koolidistsipliini järgimisel. Kooli toetus on siinkohal obligatoorne, kuna õpilased ei suuda iseseisvalt oma probleemidega toime tulla ning sageli puudub pere poolehoid. (Naarits-Linn, Pettai, Proos, 2012, lk 5) Koolil on oluline roll toetada ja märgata õpilast. Iga õpilane on eraldi isiksus ja igaühel on oma eripära. Koolis töötavad spetsialistid peavad märkama ja tegutsema õigeaegselt enne kui on liiga hilja.

Steege, Elk ja Webbink (2015, lk 184) väidavad oma uurimuses, et rahaline toetus aitab vähendada väljalangevust, kuna see motiveerib õppima. Täna on Eestis õpilastele stipendiumi maksmine rakendusele võetud kutse- ja ülikoolides. Põhihariduseta noorele on rahaline toetus oluline motivaator, et õpingute juurde tagasi naaseda. Veel tuuakse uurimuses välja, et intensiivsed eraõppetunnid ja väiksemad klassirühmad ning mentori programmid aitavad vähendada väljalangevust. Üleriigilise väljalangemise ennetamise keskuses Clemsoni Ülikoolis läbiviidud uuringu käigus küsiti väljalangenud õpilaste käest, miks nad koolist välja langesid? Õpilaste levinum vastus oli, et mitte kedagi ei huvitanud, kas nad olid koolis või mitte. Mentorlus tähendab hoolimist, usaldusel põhinevat ja toetavat suhet mentori ja õpilase vahel. Mentor on elukogenud ja usaldusväärne sõber, kes toetab ja suunab õpilast eesmärkide poole. (National Dropout Prevention Center..., *n.d.*) Ameerikas kasutatakse mentori programme aktiivselt ja tulemused on hämmastavad. Mentorlus on kogukonda arendav programm, mille käigus muudetakse väljalangemisohus oleva õpilase nägemus. Mentorlus on efektiivne strateegia, mis vähendab puudumisi ja väljalangevust. Eestis tuleks mentorlusprogramme aktiivsemalt kasutusele võtta.

Haridusest kõrvalejäämist saab leevendada probleemide õigeaegse märkamise ja reageerimisega. Meeskonnatööl on koolis väga oluline roll, kuna nii on võimalik üheskoos jõuda probleemi tuumani, enne kui on liiga hilja. Oluline on läheneda individuaalselt ja arvestada iga noore eripära ning märgata probleeme võimalikult vara, millest tulenevalt koheselt vajalikud tugiteenused võimaldatakse. Kool peab õpilase jaoks olema turvaline koht, kus teda ümbritseb toetav keskkond, hoolimata kodustest tingimustest. Kooli kohus on märgata ja toetada õpilast. Kool peab olema turvaline koht

kõikide õpilaste jaoks, olenemata soost, välimusest, majanduslikust seisust vm põhjusest. Oluline on tähele panna koolivägivalla sümptomeid või tõrjutust õpilaste seas. Koolikohustuse mittetäitmine võib olla tingitud ka tõrjutusest kaasõpilaste poolt. Õpilane võib silma torgata mingi eripäraga, mis tõukab noore eakaaslastest eemale. Tõrjutud õpilane on tihti häbelik ja endassetõmbunud ning tal esineb mahajäämisi õpingutes. Ta on kurvameelne ja puudub koolist tihti. Puudumistest tingituna süvenevad mahajäämused õpingutes, mis võib viia väljalangemisenä pühikoolist. Tõrjutud noort on väga raske uuesti kooli integreerida, seetõttu on oluline spetsialistidel koollis seda ennetada.

Riik püüab omalt poolt toetada õpilase arengut, muutes regulatsioone õppesõbralikumaks. Haridus- ja Teadusministeerium on (Lukas, 2008, lk 14-15):

- alandanud klassitäituvuse piirnormi, mis võimaldab õpet läbi viia väiksemates rühmades;
- rakendanud kohustuslikud arenguestlused õpilastega, et kooli ja kodu koostöö oleks efektiivsem. Arenguestluse käigus saab lapsevanem ülevaate oma lapse tugevustest ja nõrkustest. Samuti viib kool läbi arenguestluse õpetajaga, kus saadakse ülevaade õpetajapoolsetest muredest ja rõõmudest;
- varustanud pedagoogid juhendmaterjalidega lasteaia- ja koolilapse arengu jälgimiseks ning tugiteenuse rakendamiseks, et parandada õppekvaliteeti ning võrgustikutööd;
- viinud sisse kohustuse rakendada tugiteenuseid, kui laps veerandi lõpuks edasi ei jõua nagu tugiõpe, psühholoogi nõustamine, sotsiaalpedagoogiline nõustamine ja pikapäevavõim;
- rakendanud individuaalse õppekava, kus võetakse arvesse õpilase hariduslikke erivajadusi luues võimetekohased õppimise ja arenemise tingimused;
- kutsunud ellu õpilaskodude programmi pühikooli õpilastele, mis on rahastatud riigi poolt, et toetada koolikohustuse täitmist ;
- käivitanud eelkutsuõppe ja kutseõppe põhihariduseta õpilastele – ka neile, kelle koolitee on katkenud ;
- võimaldanud pühikoolis tasuta koolitoitu;
- võimaldanud pühikoolis lisaks tasuta õpikutele tasuta töövihikuid;
- käivitanud pikapäevakoolide programmi.

Eelpooltoodud meetmed on õppimist toetavad tegevused kooli poolt, samaaegselt on oluline roll õpilase perekonnal. Õpetaja toetab lapse arengut, kuid tal on vaja ka õpilase kodupoolset tuge. Õpetajad puutuvad kokku vanematega, kes näitavad üles huvipuudust oma järglaste käekäigu suhtes. Niidumaa (2008, lk 151) on öelnud, et õpetaja tunneb vastutust väljalangevuse ennetamisel, kuid sageli puudub õpetajal õpilase kodupoolne koostööpartner. Väljalangevust saab ära hoida kooli ja kodu koostöös, kus õpetaja saab vanematega ühendust kui laps koolist puudub ning koos lapsevanemaga leitakse parim lahendus õpilase õppekvaliteedi parandamiseks.

Wilson, Tanner-Smith, Lipsey, Stenka-Fry ja Morrisson (2011, lk 13) toovad oma uurimuses välja sarnaselt toonase 2008.a. Eesti haridusministri T.Lukase ettepanekule, et väljalangevust aitab vähendada klassisuuruste vähendamine. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 26 lg 1 alusel on klassi täitumuse ülemine piirnorm põhikoolis 24 õpilast (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2016) Väikeste klasside olemasolu aitab õpetajal õpilastega individuaalselt tegeleda ning nende taset paremini arvesse võtta. Isiklik lähenemine tekitab õpilases kohusetunde õpingutes osaleda ja vähem puududa, sest õppetöös mitte osalemine on koheselt märgatav.

Samuti on tähtis tutvustada põhikoolis õppivatele õpilastele kutsehariduses õppimise võimalusi. Karjäärinõustamised ja eelpraktikad on olulised noore prioriteetide seadmisel, mille tulemusel õpilane soovib panustada õppimisse, kuna tal on kindel eesmärk püstitatud. Karjäärinõustamine ning teised tugiteenused koolis nagu koolisotsiaaltöötaja, psühholoog ja kogu kooli toetav kollektiiv aitab luua paremad tingimused akadeemiliste tulemuste saavutamisel ja turvatunde loomisel. Järelaitamistunnid, eratunnid ning kodutöodes juhendamine on samuti suureks abiks väljalangemise ennetamisel. Eesti haridusmaastikul jääb see paraku puuduvate ressursside taha kinni. Noorel, kellel on sotsiaalsete probleemidega taust, puudub sageli toetav perekond ja vahendid eratundideks. Järelaitamistunnid on tavakoolides fikseeritud konsultatsioonipäevad kindlatel kellaaegadel peale tunde, kuhu õpingutest kõrvalejäänud minema ei hakka.

Kool õpilaste kodusid ja vanemaid muuta ei saa. Küll aga on meetmeid, mida kool rakendusele saaks võtta, et luua toetav keskkond koolis, mis pärsiks väljalangevust. Tõsiselt tuleks võtta ka tundi hilinemisi, pidevad hilinemised tundi näitavad õpilase

suhtumist õpingutesse, millest võivad alguse saada regulaarsed puudumised. Õpilaste puudumiste jälgimine ning kooli kiire reageerimine annavad ülevaate ja kontrolli puudumistest ja nende põhjustest. Põhjusteta puudujate vanematega kohene kontaktiloomine näitab koolipoolset huvi ja toetust õpilase suhtes.

1.4. Kutsehariduse osatähtsus põhihariduseta noorele

Kutsehariduses saab põhiharidusest väljalangenu ennast teostada läbi praktiliste oskuste ning omandada oskus, millega hiljem tööturul konkureerida. Noor vajab tuge ning mõistmist, et oma elu taas rööbastesse seada. R.Pihelgas (2007, lk 2) on väitnud oma magistritöös, et kutseharidus põhihariduseta noorele on võimalus leida kaduma kippuv tee hariduse juurde saades täiskasvanuliku suhtumise ja individuaalse lähenemise kaudu tagasi eneseusk ning adekvaatne enesehinnang. Sageli omatakse madalat õpimotivatsiooni ja harjumust koolis käia. Sellest tulenevalt oleks mõistlik avardada võimalusi kutsehariduse maastikul. Noor inimene integreeritakse tagasi haridusellu läbi praktiliste oskuste omandamise ning kooliskäimise harjumuse tekitamise, millele hiljem lisandub üldhariduslik pool. Integratsiooni tulemusena omandab noor kooliskäimise harjumuse ning kasvab õpimotivatsioon.

Haridusellu integratsioon taastab noores huvi ja õpimotivatsiooni õpiväljundite saavutamiseks. Oluliseks tugevuseks Eesti haridusmaastikul peetakse tugevat ja ühtset põhikooli. (Lindermann, 2015, lk 77) Noorte haridustaset võib mõõta Euroopa riikide hulgas esimeste sekka, kuid paralleelselt on teravaks probleemiks noorte hariduse liigvarane katkemine, mille tulemusena suureneb madala kvalifikatsiooniga inimeste osakaal. Väljalangevus põhikoolist on pikka aega olnud fundamentaalne hariduselu puudutav teemadering nii Eestis kui ka paljudes teistes riikides. Kuid vaatamata sellele, et vastavasisuline teadustemaatika Eestis ulatub kolmekümne aasta taha, pole küsimus oma aktuaalsust endiselt kaotanud. Haridustase lõimub nii tööhõive kui riskikäitumisega ning on relevantne nii üksikisiku kui ka riigi seisukohalt. (Ott, 2011, lk 5) Põhikooli mitte läbimine on vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse üheks peamiseks riskifaktoriks. Seetõttu on oluline roll kutseharidusel, kus õppeprotsessis on põhirõhk praktiliste oskuste omandamisel.

Teadmispõhise majanduse väljatöötamise eesmärgi seadmine eeldab tööturul olevatelt inimestelt aina kõrgemat haridustaseme omandamist (Pihelgas, 2007, lk 6). Kuid tänapäeva ühiskond ja pidevalt kasvav majandus esitab üha sügavamaid väljakutseid haridussüsteemile. Konkureeriv tööturg nõuab paremat ja efektiivsemat haridust, et säilitada konkurentsivõime tööturul. Samaaegselt õppimise ja lakkamatu enesetäiendamise kõrval suureneb ühiskonnas madala kvalifikatsiooniga inimeste osakaal sh põhihariduseta kodanikud, kelle elu on hammasrataste vahele jäänud.

Selleks, et madala kvalifikatsiooniga põhihariduseta inimeste osakaal ühiskonnas ei kasvaks, tuleks rakendusele võtta mitmeid meetmeid. Üheks oluliseks meetmeks oleks eelkuteõppe jätkamine kutsekoolis. Inimesed on aru saanud, et nad vajavad haridust, kuid koos haridusega ka oskusi, mida annab kutseharidus. Teiseks oluliseks meetmeks oleks kutsekooli koostöö arendamine täiskasvanute gümnaasiumiga, kus noorel oleks võimalik omandada nii kutse kui ka lõpetada põhikool samaaegselt. Finantseerimise osas tuleks siinkohal riigil sekkuda, sest riik maksab hetkel pearaha sellele koolile, kuhu õpilane on avalduse esitanud. Kolmandaks meetmeks oleks anda kutsekoolidele õigus, et katkenud haridusteedga õpilastel oleks võimalik põhiharidus omandada kutsekoolis.

Paljud põhikoolist väljalangenud tunnetavad hariduse omandamise vajalikkust ning soovivad haridusteed jätkata kutsehariduses, kuid selleks on võimalused limiteeritud, kuna paljude kutsestandardite uuendamine on endaga kaasa toonud miinimumnõudeks kehtestatud põhihariduse olemasolu. Täiskasvanute gümnaasium hirmutab noort akadeemilise poolega, kuna omatakse hiljutist ummikust olemise kogemust õpingutes. Kutseharidus on atraktiivne, sest õppetöös on rõhk praktilistel töödel ja akadeemiline pool on teisejärguline. Noor omandab oskuse, millega tööturul konkureerida ning tekkinud harjumuspärane kooliskäimise rutiini tagajärjel võib kasvada huvi ka poolelijäänud põhiharidus lõpetada. Kutsehariduse omandamine on teeviit tööellu, mis annab erialased oskused ja teadmised konkureerimaks tööturul.

2. UURING PÕHIHARIDUSETA NOORTE INTEGREERIMISE TULEMUSLIKKUSEST TALLINNA KOPLI AMETIKOOLIS

Käesolevas peatükis antakse ülevaade Tallinna Kopli Ametikoolist, selgitatakse uuringu eesmärki ja ülesandeid, antakse ülevaade valimist, kirjeldatakse empiiriliste andmete kogumise meetodit ja uurimuse läbiviimist, analüüsitakse andmeid ning antakse ülevaade saadud tulemustest.

2.1. Ülevaade Tallinna Kopli Ametikoolist

Tallinna Kopli Ametikool (TKAK) on Tallinna ainus munitsipaalkutsekool, mille pidajaks on Tallinna linn. Kool alustas õppetööd 2004. aasta 1. septembril. TKAK-i loomise idee sai alguse 2002. aastal Tallinna Linnavalitsuse ja kohalike ettevõtjate koostöös, et pakkuda võimalusi omandada tööturul vajalikke oskustöölise erialasid. Tallinna Kopli Ametikooli muutis toona eriliseks asjaolu, et kinnisvarahooldaja ja käsitöömeistri erialal said õppima asuda ka katkenud haridustega noored, kel põhikooli õpingud pooleli jäänud olid. Võimalik oli õppida ainult eriala või koostöös Kalamaja Täiskasvanute Gümnaasiumiga ka erialale lisaks põhiharidus omandada. Kooli lõpetaja omandas nii põhihariduse kui ka ameti. See aitas noorel paremini tööturule integreeruda ja edaspidi end erialaselt täiendada.

Täna pakub TKAK erinevaid erialasid nii põhihariduse kui keskhariduse baasil. Samuti on võimalik õppida põhihariduseta noortel. Kooli tegevus on reguleeritud erinevate dokumentatsioonide, haldus normatiivide, määruste, käskkirjade ja ametijuhenditega. Kasum selles sektoris ei ole primaarne. Kool täidab pigem sotsiaalset funktsiooni, andes neile, kel õpingud pooleli on jäänud, võimaluse lõpetada katkenud haridustee. Kool töötab põhimääruse alusel.

TKAK-s õpetatavad erialad on: nooremaednik 3 tase - 1.a; sisetööde elektrik- 3.a; keskkonnatehnika lukksepp- 3.a; veevärgi lukksepp 4 tase – 2.a.; puhastusteenindaja abiline 2 tase -2.a.; kinnisvarahooldus – 3.a.; maaler 4 tase- 1.a.; puhastusteenindaja 3 tase (töökohapõhine) - 1.a.; nooremaednik 3 tase (töökohapõhine) - 1.a.; sepatöö- 3.a.; sepatöö- 3.a.; tekstiilitöö- 3.a.; tekstiilitöö- 2.a.; käsitöötarvikute valmistamine- 1.a.; puitsemete korrastamine- 1.a.

Tänaseks on olukord haridusmaastikul põhihariduseta noore jaoks problemaatiliseks muutunud. Pidevad muudatused seadusandlustes kitsendavad võimalusi põhihariduseta noorel kutseoskus omandada. Kooli asutamisaastal oli põhihariduseta noorel võimalik kutseoskus omandada kahel oskustöölise erialal: kinnisvarahoidaja ja käsitöömeister. Alates 2015/2016 õppeaastast ei ole Tallinna Kopli Ametikoolil enam võimalik kinnisvarahoolduse eriala põhihariduseta noortele pakkuda, kuna õppekava aegus. Kooli õppekava koostamise aluseks on kehtiv kutsestandard. Kutsestandardist tulenevalt on õpingute alustamisel miinimumnõudeks põhihariduse olemasolu. Küll aga on tulenevalt kutseõppeasutuse seadusest koolil õigus vastu võtta alates 22 aastaseid põhihariduseta noori kutsekeskharidusõppesse hinnates põhihariduse tasemele vastavate kompetentside olemasolu (Kutsehariduse seadus 2016). Siinkohal juhiks tähelepanu seadusandlusele, miks 22 aastasel on võimalus kutse omandada ilma põhihariduseta, aga 18 aastasel see puudub? Õpilaste integratsioon haridussüsteemi peaks olema üheks olulisemaks prioriteediks Eesti hariduspoliitikas. Sellest lähtuvalt tuleks kriitilise pilguga üle vaadata seadusandlus, mis seab piirangud põhihariduseta noorele kutseharidussüsteemis, sest tänasest seadusandlusest tulenevalt on põhikooli katkestanud noorel minimaalsed valikuid. Kooli jätkamine peaks olema võimalik vahetult peale põhikooli poolelijätmist, sest mida pikem õpingutest eemaloleku periood on, seda raskem on noorel õpingute juurde tagasi naaseda.

Kooli juhtkonna andmetest tulenevalt on TKAK-i poole pöördunud erinevate koolide sotsiaaltöötajad, klassijuhatajad, õppealajuhatajad ning lapsevanemad sooviga leida põhihariduseta noorele võimalus TKAK-s õppimiseks. Lisaks eelpooltoodule veel ka kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajad, lastekaitsetöötajad, lastekodu laste esindajad ja alaealiste komisjon – kõik ühe murega, leida õppimisvõimalus ja tegevus põhihariduseta

noorele. Kui kutseharidus on piiratud põhihariduseta noorele ja täiskasvanute gümnaasiumisse ei ole noor motiveeritud minema, siis millised valikud on põhihariduseta noorel? Oodata kuni täitub vanus 22 eluaastat ja kandideerida kutsekooli? Või lihtsalt jätkata antisotsiaalset elustiili, mis kitsendab silmaringi ja eneseväljendusoskust ning võib kulmineeruda kuritegude ja vangistusega? Et päästa tööjulist inimressurssi, tuleks riigil selle probleemiga täie tõsidusega tegeleda kuna põhihariduseta inimeste arv meie ühiskonnas on himutavalt suur.

Kutsekoda koostöös erialaliitude ja spetsialistidega uuendab kutsestandardeid pidevalt, et säilitada kvaliteet ja konkurentsivõime tööturul, mis on suurepärane, kuid teisalt seab see suuremad piirid põhikooli katkestajale haridusellu naasmiseks. Kutseõppes peavad õppekavad vastama kutsestandardile. Sellest tulenevalt ei olegi koolil võimalik põhihariduseta noori vastu võtta, hoolimata sellest, et nõudlus on suur. Teen ettepaneku viia seadundlusesse sisse vastavad muudatused, mis võimaldaksid põhihariduseta noorel omandada vähemalt algtasemel kutseoskus. Ideaalis peaks kutseoskuse ja põhihariduse omandamine toimuma ühes asutuses. Nii suudaksime päästa ühiskonna hammasrataste vahele jäänud noori, andes neile võimaluse kutse omandamiseks, mis looks eeldused inimväärse elu elamiseks.

2.1.1. Põihariduseta noorte õppimisvõimalused Tallina Kopli Ametikoolis

Täna on TKAK-s põhihariduseta noorel võimalik õppida puhastusteenindaja, puhastusteenindaja abiline, puukäsitöölise I ja II (need on osakutsed) erialal. Puukäsitöölise II eriala lõpetanu omab oskuseid, et töötada puukäsitöölisena puutööga tegelevas ettevõttes, kes valmistab käsitöötarvikuid nt niplispitsi pulki. Silmatorkavatel eriala lõpetajatel on võimalus sooritada kutseksam. Puukäsitöölise I eriala on aastane osakutse eriala. Eriala lõpetanu oskab valmistada ja korrastada erinevaid puitdetalle ja puitsemeid (nt. ukSED, aknad, toolid, vokid, kangasteljed). Samuti oskab hooldada ja käsitleda erinevaid puidutöö tööriistu. Kooli lõpetamisel väljastatakse kutseõppet tõendav diplom.

Puhastusteenindaja tase 3 on töökohapõhine õpe põhihariduseta noortele kutse omandamiseks. TKAK-l on koostöö Tallinn suurettevõtetega, kelle asutustes õpilased praktikat sooritamas käivad. Heast koostööst tulenevalt võimaldab TKAK töökohapõhist õpet põhihariduseta puhastusteenindajatele, mis tõstab kvalifikatsiooni tööturul kuna kursus lõppeb kutseeksami sooritamiseiga. Kuna ettevõtted vajavad kutsetunnistusega puhastusteenindajaid, siis kasutegur siinkohal on mõlemapoolne nii tööandjale kui töötajale. Õppekeel on nii eesti- kui venekeelne. Puhastusteenindaja abiline tase 2 on hariduslike erivajadustega õpilastele, kus õppima asumisel haridusnõuded puuduvad. Eriala lõpetamisel väljastatakse kutseõpet tõendav diplom.

2.1.2. Põhihariduseta noorte väljalangevuse riskifaktorid ja ennetamine Tallinna Kopli Ametikoolis

Peamine väljalangevuse põhjus TKAKs on õppevõlgnevused, mis on eelkõige tingitud koolist regulaarsete põhjusteta puudumiste pärast. Paljud õpilased ei ole harjunud distsipliini ja kohustustega, neil puudub õpioskus ja -tahe, seetõttu nad püüavad kohustusi eirata õppetundidesse ilmumata, ollakse vanades harjumustes kinni, käiakse tänavatel ja kaubanduskeskustes aega veetmas, tarvitatakse narkootilisi ained, juuakse alkoholi. Kuid seda teevad need õpilased enamjaolt selleks, et saada ühiskonnalt tähelepanu enda eksisteerimise kohta.

Eelnev mentaliteet Tallinna Kopli Ametikooli õpilastel on enamasti tingitud mittefunktsionaalsest perest, sellest missugust kasvatuseetodit on nende vanemad kasutanud. Neil õpilastel puudub õpimotivatsioon ning puudub vanemate toetus. Antud kontingendile püüabki kool esmalt sisendada koolis käimist. Õpetajatele on õppeaasta alguses suur rõõm, kui terve õppgrupp ilmub tundi, kuid et seda jätkuvalt näha, peab kuraator suurt vaeva nägema, helistades nii lastele kui ka nende vanematele pärimaks lapse puudumise kohta. Kurb tõsiasi on see, et osa lapsevanematest on ükskõiksed oma lapse käekäigu üle, tihtipeale ei teatagi, kus koolis laps käib või mida ta õpib.

Alates 2015. a sügisest lisandus Tallinna Kopli Ametikooli uus ametikoht- kuraator, kelle ülesandeks on tagada kasvatustöö latus korraldus. Kuraator toetab õpilasi ning aitab neil

sujuvamalt kohaneda õppeprotsessiga. Tal on pidev koostöö lapsevanematega ning võimalusel suunab ja aitab lapsevanemaid oma laste õpiraskuse või käitumissuhtlemisprobleemi lahendamisel. Vajadusel saab lapsevanem kooli kaudu ühendust ka teiste nõustajatega (perenõustajad, psühholoog, arstid, lastevanemate tugigrupid jne).

Kuraator on kõigi koolis õpetatavate erialade õpilaste esindaja. Tema igapäeva tööülesannete hulka kuulub õpilaste kohaloleku, puudumiste ja hilinemiste kontroll. Õpilase puudumise korral võetakse koduga koheselt ühendust, mis näitab üles koolipoolset huvi ja toetust õpilase suhtes. Õpilaste puudumiste jälgimine ning kooli kiire reageerimine annavad ülevaate ja kontrolli puudumiste põhjustest. Selline meetod loob toetava keskkonna koolis, mis vähendab väljalangevuse riske.

Alljärgnev tabel 2 iseloomustab põhihariduse nõudeta õpilaste väljalangevuse hulka protsentuaalselt viimase seitsme aasta vältel. Kuna koolil oli projektist tulenevalt koostöölepingud, põhikooli omandamiseks, nii Ristiku Põhikooli kui ka Täiskasvanute gümnaasiumiga, käisid põhihariduseta õpilased eelnevalt nende koolides üldharidustunde omandamas ja kutseoskusi omandati Tallinna Kopli Ametikoolis. Antud metoodika ei töötanud, õpilased ei jõudnud ühest koolist teise, oli palju põhjuseta puudumisi.

Tabel 2. Põihariduse nõudeta õpilaste väljalangevus Tallinna Kopli Ametikoolist aastatel 2008-2015.

Tallinna Kopli Ametikool	2008/ 09	2009/ 10	2010/ 11	2011/ 12	2012/ 13	2013/ 14	2014/ 15
Põihariduse nõudeta kutseõppe õpilaste arv	15	24	35	22	15	9	18
Põiharduse nõudeta kutseõppe katkestajad	6	4	12	7	6	2	12
Väljalangevuse osakaal	40%	17%	34%	32%	40%	22%	67%

Allikas: Haridussilm 2016, autori kohandused

Alates 2008/2009 õppeaastast hakkas Tallinna Kopli Ametikool rakendama süsteemi, kus Ristiku Põhikooli ja Täiskasvanute gümnaasiumi õpetajad käisid Tallinna Kopli Ametikoolis kohapeal ise üldharidustunde andmas. Antud süsteemi muutus tõi kaasa

õpilaste parema õpiedukuse kui ka väljalangevuse vähenemise (vt tabel 2). Säärane süsteem osutus aga lühiajaliseks kuna koostöö oli projektipõhine. Projekti lõppedes koostöö hääbus ning kahanesis ka põhihariduse nõudeta õpilaste õppimisvõimalused. Probleemaatiliseks osutus ka õpilaste rahastamine. Kuna põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest tulenevalt peavad põhihariduseta õpilased arvel olema Täiskasvanute gümnaasiumis kuid nad õppisid ka Tallinna Kopli Ametikoolis eriala, siis riigipoolne rahastamine toimus Täiskasvanute gümnaasiumisse, kus õpilased arvel olid. Tallinna Kopli Ametikoolile osutus säärane meetod kulukaks. Linna toetuse abil õnnestus antud meetodikat mõnda aega jõus hoida kuid hiljem kadus linnapoolne toetus ning antud süsteem tuli peatada.

Enamasti on TKAK-s väljalangemise põhjusteks järgnevad asjaolud:

- pikaajaline puudumine õppetöölt;
- edasijõudmatus õpingutes;
- tööle asumine;
- õpilase sotsiaalne taust;
- pere toetuse ja turvalise keskkonna puudumine kodus;
- varane emakssaamine;
- õppeasutusse õppima asumine;
- ebaõpilaslik käitumine, koolikorra rikkumine;
- elukoha muutus;
- eriala sobimatus;
- omal soovil lahkumine.

Esimeseks eesmärgiks väljalangevuse ennetustööks tuleks tagada õppijatele koolis võimetekohased kutseõppevõimalused. Selleks tuleks rakendada individuaalsed ja paindlikud õppekavad. Kutseõpetajate nõustamine õpilasele võimetekohase õppevormi ja õppematerjali koostamisel. Õpilase võimetekohase arendamise puhul on tähtsal kohal erimethodika ja erivõtete valdamise ning asjakohase kasutamise oskus. Eelnevaga seostub ka aktuaalseks muutunud väljundipõhiste õppematerjalide koostamise ja kohandamise oskus. Õppekavade ülevaatamine nii mahu, kui sisu poolest. Suurema rõhu asetamine sotsiaalsetele ja toimetuleku oskustele. Õpetamise meetodite kaasajastamine ja variatiivsuse suurendamine (e-õpe, projektõpe ja aktiivõpe). Individuaalne õppekava

on õpiraskustega õpilaste jaoks koostatud õppekava, mis loob õpilasele tingimused võimetekohaseks õppimiseks ja arenemiseks. Individuaalne õppekava koostatakse mistahes kursusel õppivatele õpperühmast oluliselt erinevate oskuste, terviseprobleemide, isiksuseomaduste ja/või võimete ja/või koolist kaua eemal viibinud õpilastele. Vajadusel koostatakse individuaalne õppekava kutseainete omandamiseks. Individuaalne õppekava lähtub õpetaja töökavast õpperühmale ja ainekavadest ning kajastab õppija individuaalsust, määratledes suhte õpperühma- ja kooli õppekavaga kas ühes või mitmes aspektis: õpetuse eesmärgid; õppesisu ja eeldatavad õpitulemused; põhimõtted, hindamine. Individuaalse õppekavaga võidakse õppetempot nii aeglustada kui ka kiirendada, vastavalt õpilase võimetele ja oskustele.

Teiseks oluliseks eesmärgiks võiks olla toetava õpetuse rakendamine, lastevanemate nõustamine, koostöövõrgustiku tugevdamine, õppe- ja kasvatustöö komisjonide töö ülevaatamine. Põhihariduseta õpilastega töötamisel tuleb arvestada, et suurel osal neist on õppimis- ja käitumisprobleemid. See eeldab kvalifitseeritud spetsialistide (eripedagoogide) olemasolu. Kutseõpetajad ja kuraator peavad tahtma ja oskama aidata õppimis- ja käitumisprobleemidega last kooli tingimustes ning omama selleks piisavalt ajalist ressursi. Õpiraskuste põhjusteks võivad olla:

- õpilase puudumine koolist pikema aja vältel;
- väsimusseisundid tervisehäirete korral;
- probleemid perekonnas, sh õpilase arengut soodustava keskkonna puudumine;
- lapse isiksuse, sh suhtlemise iseärasused;
- motoorne rahutus või vastupidi – pärsitud aktiivsus jne.

Vajaduste väljaselgitamine ja eriabi (toetav õpetus) rühmapõhise või individuaalse õpetamise vormis aitaks õpilastel ennetatada käitumis- ja suhtlemisraskusi.

Kolmas eesmärk on õpilaste suurem kaasatus huvitegevusse. Selleks tuleks rakendada huvitegevuse ja huvihariduses kasutatavate meetodite ja vahendite mitmekesistamist, sh uute meetodikate arendamine ning huvitegevuse integreerimine õppetöösse. Huvitegevuse eesmärk on eelkõige noorte vaba aja sisustamine, nn. sihitu „hängimise”

vältimine. On olemas selge seos - kes tegutseb aktiivselt kooliväliselt, selle õpiedukus on hea. Seetõttu huvitegevuse arendamine ja laiendamine, erinevate uute meetodikate kasutusele võtmine on oluline noore inimese arendamisel kooli seisukohalt. Läbi huvialahariduse ja -tegevuse arenevad olulised isikuomadused nagu töökus, sihikindlus, saavutusvajadus, vastutustunne, kohusetunne. Kuigi huvialahariduses ja -tegevuses tegeletakse õpilasega individuaalsemalt, aitavad huviringid kaasa kollegiaalsustunde tekkimisele ning koostöövõime suurenemisele. Eriti positiivne ja oluline on selle mõju koolis tõrjutud, vähese õpiedukusega või õpiraskustega noorte jaoks.

Huvitegevuse integreerimine õppetöösse parandaks õpilaste-õpetajate suhteid. Kokkupuude õpetaja-õpilase vahel on huvitegevuses mitteformaalsem, loomulikum ja avatum. Samuti ei ole huvialahariduses ei otsest hindamissüsteemi ega kriteeriume, mistõttu on õhkkond nii õpilase kui juhendaja poolt vabam ja võib anda märkimisväärselt paremaid tulemusi, kui otseses õppetöös osalemine.

Väljalangevust põhikoolist ennetab kooli ja kodu pidev koostöö. Kuraator kontrollib järjepidevalt õpilaste kohalolekut, samuti hilinemisi tundi. Tundi hilinemisi võetakse väga tõsiselt ning jälgitakse korrapäraselt. Puudumised saavad alguse tundidesse hilinemistest, mis lumepallina veerema hakkavad. Et seda takistada, töötab kuraator nii õpilase kui tema koduga intensiivselt. Puudumiste arvu leevendab ka väikeste õpperühmade suurus, kuna õpetajal on võimalik iga õpilasega eraldi personaalselt tegeleda, siis sellest tulenevalt on õpilases ka kohusetunne kooliskäimise osas suurem. Kohene puudumine on märgatav nii kuraatorile, õpetajale kui ka kaasõpilastele. Teades ka seda, et kool puudumise korral koduga ühendust võtab, tekib õpilases tahtmine pigem õppetöös osaleda kui tagajärgedega tegeleda.

2.2. Uurimiseesmärk, meetod ja valim

Antud uuringu eesmärk on välja selgitada põhihariduseta noorte haridusellu integreerimise tulemuslikkus Tallinna Kopli Ametikooli näitel. Lõputöö autor püüab saada ülevaate põhihariduseta noorte haridusellu integreerimise tulemuslikkusest ning sellest kuidas põhihariduseta noore haridusellu integreerimine on neid mõjutanud.

Uurimisprobleemist tulenevate ülesannete lahendamiseks lähtuti valimi määratlemisel ja valikul sellest, et oleks esindatud põhihariduse nõudeta kooli lõpetajad. Kinnisvarahoolduse eriala lõpetajad moodustasid valimi seetõttu, kuna alates 2015.aastast ei ole põhihariduseta noortel enam võimalik seda eriala õppida, sest kooli õppekava aegus ja standardit uuendati, kus miinimumnõudeks õpingute alustamiseks viidi sisse põhihariduse olemasolu. Kinnisvarahoolduse eriala on kooli asutamisaasta algusest peale soositud eriala olnud. Õpingute vältel omandab noor eluks vajalikud põhioskused, millega tööturul konkureerida.

Uuritava valimi moodustavad seitse põhihariduseta noort, kes Tallinna Kopli Ametikoolis kinnisvarahoolduse eriala omandasid. Õppegrupi moodustas algselt üheksa õpilast, nendest kaks ei lõpetanud. Katkestajaid autor ei intervjuerinud, kuna see ei vasta uuringu eesmärgis püstitatud küsimusele. Autor on teadlik, et läbiviidud uuringul võib esineda valimi väiksusest tulenevaid puudusi. Uuring viidi läbi kasutades kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivse uurimismeetodi põhirõhk on naturalismil ja tegeliku elu kirjeldamisel, mille eesmärk on mõista ning seletada sotsiaalset fenomeni tuues avalikkuse ette tõsiasjad. Uuritakse intervjueritava kogemusi ja vaateid ning seda kuidas nad ise seda tähtsustavad. Andmeid kogutakse nii intervjuu kui kirjaliku teksti kujul kasutades avatud lõpuga küsimusi. (Õunapuu, 2014, lk 53)

Käesolevas uuringus kogutakse andmeid kvalitatiivsel uurimismeetodil, kasutades selleks poolstruktureeritud intervjuusid. (vt lisa 1) Andmete analüüsimisel kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi meetodit, et uurida intervjuudest pärinevat tekstide sisu ja tähendust. Kvalitatiivne sisuanalüüsimeetod keskendub keelele, teksti sisule ja kontekstilisele tähendusele kasutades andmeid narratiividest, poolstruktureeritud küsimustikest, intervjuudest, rühmaarutlustest, vaatlustest või trükistest ning uurib keelt intensiivselt. (Laherand, 2008, lk 290) Enne andmete analüüsi teave dokumenteeriti, tõlgendati ja töödeldi. Andmeid koguti salvestustehnika ja klassikalise dokumenteerimise ehk märkmete tegemise abil. Peale intervjuu salvestust andmed transkribeeriti ning sisestati tekstitöötlusprogrammi Microsoft Word. Seejärel koostati erinevate teemade lõikes kategooriad. Kategooriad tuletati ühest või mitmest intervjuu küsimusest. Andmed kodeeriti, kategoriseeriti, segmentiti ning analüüsiti. Analüüsi eesmärk oli andmed süstematiseerida ja summeerida Intervjuud on esitatud tsitaatidena jutumärkides.

Tsitaatide järel on toodud kaldkriipsude vahel respondendi number nt /V 1/ - (V-tähistab vastajat ning 1 – respondenti). Tsitaadist väljajäetud laused on tähistatud märgiga /.../. Iga respondentiga tehti eraldi intervjuu, kokku 7 poolstruktureeritud intervjuud. Intervjuu teemad jagunesid seitsmesse blokki:

I teema: Tallinna Kopli Ametikooli põhihariduse nõudeta erialale õppima asumise põhjus/otsus

II teema: Tallinna Kopli Ametikooli ja pere toetus õpingute ajal

III teema: Raskused õpingute ajal

IV teema: Elu peale kutsekooli

V teema: Hariduse tähtsus

VI teema: Tulevikunägemus, soovid ja unistused

VII teema: Motivatsioon ja kuidas seda leida

Antud uuringus kasutati andmete kogumiseks poolstruktureeritud intervjuud põhihariduseta noorte seas, mida teostati telefoni teel, näost-näku vestlusega ning e-kirja teel ajavahemikul 4 -17.aprill 2016.a. Intervjuu küsimused edastati vastajatele eelnevalt enne intervjuud, andes noortele aega mõelda ja ette valmistuda ladusamaks intervjuuks. Keskmise intervjuu pikkus oli 45 minutit. 3 intervjuud viidi läbi näost-näku kohtumisel, 3 telefoni teel ja 1 e-posti teel. Intervjuud lindistati, seejärel transkribeeriti, millele järgnes andmete segmentimine, kus moodustati sarnaste tunnuste alusel rühmad, seejärel kodeeriti ning moodustati kategooriad. Intervjueeritavatele tagati konfidentsiaalsus ning paluti luba vajadusel uuesti kontakteerumiseks.

2.3. Uurimisandmete analüüs ja tulemused

Käesolevas peatükis analüüsitakse ning esitatakse poolstruktureeritud intervjuu käigus kogutud andmed teemade lõikes. Need teemad on Tallinna Kopli Ametikooli põhihariduse nõudeta erialale õppima asumise põhjus/otsus ja kooli ning kodu toetus õpingute ajal, õpingute vältel kogetud raskused, elu ja tegemised peale kutsekooli lõpetamist, hariduse tähtsus, tulevikunägemus – soovid ja unistused ning motivatsioon ja kuidas seda leida.

Läbiviidud intervjuudest selgus, et kõik respondendid olid eelnevas koolis õpiraskustesse sattunud ning mahajäämised õpingutes viisid edasi motivatsiooni- ja enesekindluse languseni. Teoreetilisele poolele tugines leiab autor, et läbikukkumised õpingutes lõpevad koolist väljalangemisega, millega kaasneb hiljem hulk probleeme noore elus nagu sõltuvus hoolekandest ja kuritegevus ning lisanduvad ka suhte- ning tööhõive probleemid. Intervjueeritavad kogesid eelnevas koolis nii väljatõukamise kui ka väljatõmbamise meetodit. Osa valimist tunnistas, et mõjutused põhikooli õpilangusel olid tingitud väljaspoolt kooli, hakati suhtlema inimestega kooliväliselt, kes mõjutasid nende elustiili niivõrd, et pidevad puudumised viisid õppeedukuse languseni, mis lõppes põhikooli katkemisega. Samuti tunnistati ka, et mahajäämised õpingutes tingisid huvipuuduse õpingute vastu, millest süvenesid puudumised. Väljalangevus on hariduse tagasiside ja peegeldus ühiskonna tasandil ja vastupidi.

Tallinna Kopli Ametikooli asusid nad õppima vanema või sõbra soovitusel, aga ka interneti vahendusel või eelneva kooli suunamisel. Kinnisvarahoolduse eriala meeldis kõigile respondentidele. Eriti rõhutati praktikaid koostööpartnerite juures nagu Tallinna Loomaaed, Kadrioru park, Kaitsevägi ning Tallinna Botaanikaaed. Toonitati praktilise töö olulisust, mis aitas leida eneseusu läbi käelise tegevuse. Õppegruppide väike koosseis soodustas edu õpingutes, kuna juhendajal oli võimalik individuaalselt tegeleda. Isiklik lähenemine tekitab õpilases kohusetunde õpingutes osaleda ja vähem puududa. Eriala õppimine on laiendanud silmaringi ning süstinud enesekindlust. Tänu täiskasvanuliku suhtumise ja individuaalsele lähenemisele on noored saanud tagasi eneseusu. Neli respondenti on lõpetanud põhikooli peale kutse omandamist.

Tulevikuvaated olid intervjueeritavatel realistlikud. Sooviti rohkem raha teenida, paremat tööd saada, ehitusvaldkonnas end arendada, oma maja ehitada, reisida, peret toetada, siseviimistlejaks saada. Peale kooli lõpetamist pidasid intervjueeritavad oluliseks koolist omandatud praktilisi kogemusi. Enne kooli asumist ei olnud respondentidel kinnisvarahooldusest ja praktilistest oskustest aimugi. Üks respondent tõi välja, et kooli lõpetamine on tal paremi tööle aidanud saada kuna tal on kinnisvarahoolduse eriala tunnistus tööandjale ette näidata.

Järgnevalt käsitletakse Tallinna Kopli Ametikoolis kinnisvarahoolduse erialal õppinud ja lõpetanud noori, kes moodustasid uuringu valimi. Autor annab ülevaate intervjuu tulemustest, mis respondentidega läbi viidi ajavahemikul 4-17.aprill 2016.

Respondentidega vesteldes selgus, et põhihariduse nõudeta eriala omandamine Tallinna Kopli Ametikoolis ei olnud noorte enda initsiatiiv. Nad kõik rõhutasid hariduse olulisust kuid kooli õppima asusid nad lähedaste soovitusel. Seitsme intervjueeritava hulgast sattus valdav osa õpilasi põhiharidusenõudeta õppesse sõbra soovitusel (kolm vastajat), seejärel suunas edasi õppima eelnev kool (kaks vastajat) ja perekond (kaks vastajat). Olenemata sellest, et kõigi intervjueeritavate elus olid tekkinud keerdkäigud ja neil põhikool pooleli oli jäänud, on oluline see, et nad ühiskonnast ei eemaldunud vaid õpinguid kutsekoolis jätkasid tänu lähedaste toetusele.

./.../ Kanepi koolis jäi põhikool lõpetamata. 9. klassi teisel poolel muutusin agressiivsemaks ja õpetajatega ebaviisakaks. Ma ei tea, mis minuga juhtus. Ma kaotasin usu endasse ning II poolaastal hinded langesid niivõrd, et kool jäi pooleli. Ema otsis võimalusi mulle, et ma niisama koju ei jääks ja leidis kinnisvarahoolduse eriala Tallinna Kopli Ametikoolis. (V 1)/

./.../ „Kooli õppima sattusin tänu sõbra soovitusele, kes õppis samas koolis elektriiku erialal. Ta teadis, et mulle ehitus sobib ning soovitas mulle kinnisvarahoolduse eriala, kuhu ka ilma põhihariduseta oli võimalik õppima minna.“ /V 3/

Tallinna Kopli Ametikoolis kinnisvara eriala õppivad respondendid kinnitasid autorile, et koolis õppides meeldis neile eriti, et õpperühmad olid väikesed. Nad tunnetasid enda tähtsust koolis ja ka seda, et kool huvitub nende käekäigust kuna puudumiste korral võeti koheselt ühendust. Isikliku lähenemisega kasvas õpilastes kohusetunde teke õpingutes osaleda ja vähem puududa. Sellest tulenevalt saame kinnitust töö esimesel poolel väljatoodud väljalangevuse ennetamise viisidele, et väljalangevuse ennetamisega peab kool intensiivselt igapäevaselt tegelema. Kuraator jälgib puudumisi ning koheselt kontakteerub puudumiste korral õpilase või tema vanematega. Saame veel kinnitust, et

kooli toetus on oluline koolis õppivatele õpilastele, sest õpilased ei suuda iseseisvalt oma probleemidega toime tulla kuna neil tihti puudub pere poolehoid.

/.../ „Kinnisvarahoolduse eriala meeldis mulle väga. Eriti meeldisid praktilised tööd väljas koostööpartnerite juures nagu Tallinna Loomaaias, Kaitseväes ja parkides nagu Kadrioru Park ja Botaanikaaed. Teistsugune õpetamine ja õpetajad võrreldes põhikooliga. Väiksed rühmad, toredad õpetajad.“ /V 1/

/.../ „Raske oli see, et koolis nõuti rangelt kohalkäimist, millega ma polnud harjunud. Kui puudusin, siis kohe helistati mulle või kasvatajale küsimaks miks ma koolis pole. Algul oli see väga harjumatu ja tundus häiriv. Nüüd olen pigem tänulik.“ /V 5/

Respondendid tundsid koolipoolset toetust ja tuge õppeperioodi ajal, mis on raske töö tulemus, kuna kuraator ja eriala õpetajad väga tähelepanelikult jälgivad igapäevaselt õpilaste käitumist ja suhtumist õpingutesse. Puudumise ja hilinemise korral tundi reageeritakse koheselt. Tundi hilinemise osas antakse hoiatus ning puudumise korral võtab kuraator koduga ühendust. Põhjusetu puudumiste korral on õpilasel võimalus ka stipendium kaotada. See motiveerib õpilast puudumisi kontrolli all hoida.

/.../ „Tundsin, et kool hoolis. Toetus oli olemas, kui midagi oli vaja, siis nad aitasid järeleaitamistundides ja konsultatsioonides. Kodu eriti ei huvitanud, mida ma teen. Seal öeldi, et kooliskäimine on aja raiskamine ja palju kasulikum on tööl käia ja raha teenida.“ /V 4/

/.../ „Hästi toetas. Sain hea praktikakoha Kaitseväkke. Juhendaja ütles, et kui ma põhikooli ära lõpetan, siis ta palkab mu tööle./.../ Nii juhtuski.“/V 6/

Valdavalt ei olnud kinnisvarahoolduse õppekava läbimine õpilaste jaoks raske. Toodi välja enda pühendumist õpingutele. Õpperühmale meeldis eriala ja praktilised tööd. Tähtaegadest kinnipidamine oli eduka õppekava läbimise alus. Vahel osutus tähtaegadest kinni pidamine keeruliseks, kuid järeleaitamistunnid aitasid taas järje peale saada. Õpinguid raskendas mõnikord kooliväline tegevus nagu pereprobleemid jt. isiklikud

mured. Üldjuhul oli tagasiside õppekava läbimise ja õpetajate osas positiivne. Noored tunnistasid, et omandasid oskuseid, mida nad varem ei osanud ning seda, et need oskused on väärtus edaspidiseks elus. Positiivsena toodi välja, et õppeprotsess toimus enamalt jaolt praktilisi töid tehes õppetöökodades, mitte koolipingis istudes. Vastavalt teoorias väljatoodud väitele kinnitab uuringuosa, et täiskasvanulik suhtumine motiveeris noori õppima, sest kutseharidus põhihariduseta noorele on võimalus leida kaduma kippuv tee hariduse juurde, saades täiskasvanuliku suhtumise ja individuaalse lähenemise järgi tagasi eneseusk ning adekvaatne enesehinnang. Töö esimese poolega võib paralleele tõmmata ka rahalise toetuse osas, kus kinnitati, et stipendium motiveerib õppima. Intervjuust tulenevalt saab autor sellele väitele kinnitust, sest rahaline toetus ning samuti ka transpordi toetus oli valimis osalenutele tähtsal kohal.

„Raske oli siis kui mul ema ja isa lahutasid. Pidin tööl hakkama käima, et ema rahaliselt toetada, sest meil oli väga raske. Jäin paljudes asjades koolis maha.“ /V 4/

„Tegelikult raskusi polnudki kui vaid viitsisin õppida. Vahel ei viitsinud, siis tuli järele vastata.“ /V 2/

/.../ „Raske oli õigel ajal kooli jõuda. Hakkasin ühe tüdrukuga käima ja me olime koguaeg hilja üleval. Siis ei jõudnud alati õigeaks ajaks kooli.“ /V 7/

Tallinna Kopli Ametikooli õppima asumine andis noortele lootust ja usku enesse. Õpilased leidsid end läbi käelise tegevuse ning seadsid eluks uued eesmärgid. Seitse respondenti lõpetas põhihariduse nõudeta kinnisvarahoolduse eriala ning neli nendest jätkas õpinguid täiskasvanute gümnaasiumis, et põhiharidus omandada. Täiskasvanulik suhtumine õpetajate poolt kutsekoolis valmistab noored ette tööturule ning andis enesekindlust edaspidiseks. Samuti said noored head praktikaoskused suurte tuntud koostööpartnerite käe all, kes hiljem osad ka tööle palkasid. Koolis õppides kasvas noortes õpimotivatsioon, millest tulenevalt uued eesmärgid püstitati.

Kinnisvarahoolduse eriala omandamine aitas mul leida usu eneses. Ma lõpetasin kooli ja peale seda läksin täiskasvanute gümnaasiumisse, et põhiharidus ka kätte

saada. Mulle meeldib see, et ma pean seal ainult mõnel korral nädalas käima. Saan maal isal abis olla teistel päevadel. Praegu tööl ei käi, sest hakkab põhikooli lõpetama, valmistun eksamiteks. /V 1/

„Peale kooli lõpetamist tahtsin siit kohe ära minna. Läksin Suurbritanniasse elama. Nüüd olen siin juba 3 aastat elanud. Ma töötan ühes restoranis ja olen rahul.“ /V 2/

„Peale kooli läksin kohe täiskasvanute gümnaasiumisse 9.klassi lõpetama. Lõpetasin selle ja saingi Kaitseväge tööle nagu mu juhendaja oli lubanud.“ /V 6/

Tulevikuplaanidest rääkides olid respondentide eesmärgid lähitulevikuks suhtelised realistlikud. Peamiseks sooviks oli saada paremini tasutatav töökoht, mis võimaldaks endal ja perel muretult ära elatuda. Põhikooli lõpetamise soovi mainiti mitmel korral, paaril respondentil oli unistuseks ka gümnaasiumisse minna. Paljud põhikoolist väljalangenud tunnetavad hariduse omandamise vajalikkust ning soovivad haridusteed jätkata kuid varasem ummikus olemise kogemus õpingutes hirmutab noort õpinguid põhikoolis jätkama. Kutseharidus on atraktiivsem noore jaoks, kuna õpingutes on rõhk praktilisel poolel, kus noored teostavadki reaalselt töid ning omandavad konkreetse kutse, millega tööd leida. Intervjuust toodi välja ka füüsiliselt kergemat ametivahetust nagu varustaja või autojuht, mis tähendab enesetäiendust ja õpingute jätkamist. Noored mõistavad, et konkureeriv tööturg nõuab paremat ja efektiivsemat haridust, et säilitada konkurentsivõime tööturul.

/.../ „Tulevikus tahan ma saada siseviimistlejaks, sest mu isa tegeleb sama erialaga ja see teema on mind väga pikalt huvitanud.“ /V 3/

/.../ „Sooviksin oma maja ehitada tulevikus.“ /V 5/

Intervjuu lõpus vahetas autor respondentidega motivatsiooni teemat. Selgus, et noori motiveerisid elus erinevad asjaolud. Vastavalt teoreetilise poole peatükile haakub intervjuueeritavate nägemus õpiedukusest, kus väideti, et pere osutus kõige tähtsamaks motivatsiooni allikaks. Pere toetuse puudumine on peamiseks väljalangevuse põhjuseks

koolist. Pereprobleemid nagu töötud, alkoholism, vaesus jt. soodustavad väljalangevust, seetõttu on oluline, et pere toetab noort õpingutel. Toonitati koolipoolset toetust ja eriti õpetajate julgustust õpingute käigus, millest saab autor taaskord kinnitust teooriale tuginedes, et kooli toetus on õpilasele oluline. Õpetajad küll toetavad õpilase arengut koolis, kuid nad vajavad ka õpilase kodupoolset tuge. Intervjuust oli tunda, et kinnisvarahoolduse eriala oli andnud hea tõuke edasiseks eluks. Noored mehed olid omandanud baasoskused, millega tööle kandideerida. Neil oli eesmärk ja tahe püstitatud – osadel suuremad, teistel väiksemad.

„Edukad ja targad inimesed minu ümber motiveerivad mind. Nagu õpetaja, kes ütles, et lõpetad kooli ära, saad kaitsevække tööle. See oligi suureks motivatsiooniks. Mulle väga meeldib seal töötada ja õpin juurde, et mul paremini läheks.“ /V 6/

/.../„Tahan, et mul siin Inglismaal hästi läheks. Motivatsioon on, et aidata oma vanemaid Eestis ja neil külas käia.“ /V 2/

„Minu girlfriend on mu motivatsioon. Tahan talle pakkuda kõike ja temaga pere luua.“ /V 7/

„See kui ma saan millegagi hakkama, see annab veel rohkem jaksu end arendada.“ /V 5/

Mind motiveerib püstitatud eesmärk. Olen aru saanud, et alustatud tegevus tuleb lõpule viia. Põhikooli pooleli jätmise oli halb aeg minu elus. Olin pahatahtlik ja agressiivne teiste suhtes. Mul ei läinud hästi. Tallinna Kopli Ametikoolis kinnisvarahoolduse eriala õppides hakkasin end jälle paremi õppima. Nüüd lõpetan põhikooli. Tean, et lõpetan ka keskkooli, sest ma olen selle endale eesmärgiks seadnud. /V 1/

Läbi praktiliste oskuste omandamise toimus respondentide hulgas motivatsiooni- ja enesekindluse tõus ning uute eesmärkide seadmine. Haridusellu integratsioon soodustas noori edasi õppima, sest intervjuu lõppedes oli neljal respondendil seitsmest põhiharidus juba omandatud.

2.4. Arutelu, järeldused ja ettepanekud

Käesoleva lõputöö uurimuses osalenud põhihariduseta noored jätkasid õpinguid põhihariduse nõudeta kutseõppes Tallinna Kopli Ametikoolis kinnisvarahoolduse erialal. Selgus, et probleemid varasemates õpingutes hakkasid ilmema põhikooli viimastes klassides. Pikaajalised puudumised ja valede seltskondades ringi liikumised ning ebastabiilne käitumine soodustas mahajäämisi õpingutes, mis kulmineerus põhikoolist väljalangemisega.

Lähtuvalt uurimustöö eesmärgist ja ülesannetest uuris lõputöö autor põhihariduseta noorte integreerimise tulemuslikkust Tallinna Kopli Ametikooli näitel. Uuringu tulemusel selgus, et respondendid peavad haridust tähtsaks, kuid Tallinna Kopli Ametikooli asusid nad õppima enamasti lähedaste soovitusel nagu perekonna, sõprade ja ka eelneva kooli soovitusel. Neil endil puudus info põhihariduse nõudeta õppimisvõimalustest kutsekoolides.

Läbiviidud uuringu põhjal võib tõdeda, et põhihariduse katkestanud noorele on oluline õpinguid vahetult peale kooli katkemist jätkata, sest mida kauem õpingutest eemal ollakse, seda vähem tõenäoline on õpingute juurde naasemine. Kuna väljalangevus on kaks korda suurem poiste seas võrreldes tüdrukutega, siis on oluline, et kutsekoolil oleks pakkuda põhihariduse nõudeta poistele sobilikke erialasid, mis motiveeriks taas kutsekoolis õppima. Valimis osalenud respondendid jätkasid oma õpinguid Tallinna Kopli Ametikoolis kohe peale põhikooli katkemist.

Kinnisvarahoolduse eriala on eluks vajalik eriala eriti meesterahvale, kus omandatakse baasteadmised kinnisvarahooldusest, ehitusest ja heakorratöödest. Kinnisvarahoolduse eriala õpetamise eesmärk on tagada tööjõuturule konkurentsivõimeliste töötajate ettevalmistamine. Eriala lõpetaja sobib töötajaks riigi- ja munitsipaalettevõtetes või erafirmas, suurte korterelamute või mõnest majast moodustatud ühistu, ärihoone või muu ehitise hooldajana. Kurb tõsiasi on aga see, et alates 2015.aastast ei ole põhihariduseta noortel enam võimalik kinnisvarahoolduse eriala õppida, kuna Kutsekoda on kutsestandardit uuendanud ning standardisse sisse viinud õpingute alustamise

miinimumnõudeks põhihariduse olemasolu. Autor teeb ettepaneku Kutsekojal kaaluda uue standardi koostamise mõtet põhihariduseta noortele suunitlusega, sest läbi käelise tegevuse ja praktiliste oskuste omandamise kasvab noortes motivatsiooni- ja enesekindluse tõus, mis leevendab probleeme ja toimetulekut õpingutes ning väheneb tõenäosus sattuda kuritegelikule teele.

Põihariduseta noor on äsja täiskasvanuikka jõudnud või kohe jõudmas. Kutseoskuse õppimine valmistab noore ette tööle kandideerimiseks. Kinnisvarahoolduse eriala oli respondentidele huvipakkuv ja arendav. Eriti köitis õppesuuna valiku juures intervjuueeritavaid see, et õppimine toimus enamalt jaolt ehitustöökogas või praktikabaasides. Üldharidustunnid toimusid klassiruumides, kuid valdava osa õpest moodustas praktiline töö, kus noor sai tunda täiskasvanulikku suhtumist. Praktikabaasid nagu näiteks Tallinna Loomaaed ja Eesti Kaitsevägi andsid respondentidele esimese töökogemuse, kus nad kogesid distsipliini, korrektsust ja vastutuse võtmist. Praktika andis kinnisvarahoolduse õpilastele ettevalmistuse tööeluks.

Õpingute juurde naasmine mõjutas kõiki respondente positiivselt. Eriala omandamine läbi käelise tegevuse aitas õpilastes leida usu enesesse ning eesmärgid seada ja nendest kinni pidada. Õpingute vältel toimus motivatsiooni kasvamine ja soov end arendada ning täiskasvanute gümnaasiumis poolelijäänud põhiharidus omandada. Intervjuu käigus selgus, et neli õpilast olid peale kinnisvarahoolduse eriala lõpetamist jätkanud õpinguid täiskasvanute gümnaasiumis ning põhiharidus oli neil juba omandatud. Mõnel respondentil olid veelgi suuremad soovid tekkinud- omandada ka keskharidus.

Uurimistööst tulenevalt teeb autor ettepaneku Sihtasutus Kutsekojale töötada välja erialase ettevalmistusega kutseõppekavasid põhihariduseta noortele, mille kaudu saaksid kutsekoolid põhihariduse katkestajaid koolitada ja anda ettevalmistuse tööturule integreerimiseks. Tänapäevase seisuga on põhihariduse nõudeta erialade valik kutsekoolides kahanenud. Autor teeb ettepaneku põhikoolist väljalangevuse ennetamiseks hariduspoliitikele töötada välja vastavad õigusaktid ning leida lisaressursse, et haridusasutustel oleks võimalik kaasata erialase väljaõppega spetsialiste, kes töötaksid probleemsete õpilastega ja aitaksid õpiedukust tõsta. Samuti teeb autor ettepaneku

täiskasvanute gümnaasiumide ja kutsekoolide koostöö arendamiseks, et põhihariduse katkestajad saaksid õppida eriala ning lõpetada põhikool samaaegselt.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et püstitatud uurimisküsimusele saadi uuringu käigus vastus. Kutseharidusse integreerimine aitab tõsta elukvaliteeti ja loob paremad võimalused tööturule sisenemiseks ning tekitab noortes huvi põhikool lõpetada täiskasvanute gümnaasiumis. Põhihariduseta noorte integreerimine haridussüsteemi on tulemuslik.

KOKKUVÕTE

Käesolev lõputöö on kirjutatud teemal „Põhihariduseta noorte integreerimine haridussüsteemi Tallinna Kopli Ametikooli näitel“. Autor soovis teemat uurida, kuna väljalangevus põhikoolist on aktuaalseks sotsiaalseks probleemiks kasvanud. Igal aastal jääb põhikool lõpetamata 500-1000 noorel, mis on hulk koolitamata inimressurssi ning see mõjutab kogu ühiskonda tervikuna, sest väheneb maksumaksja hulk ja tööturule siseneb madalalt haritud tööjõud. Riigile toob see omakorda kaasa lisakoormuse, sest kasvab riigi poolt ülalpeetavate hulk. Seega oleks otstarbekas integreerida koolikohustuse mittetäitnud noored tagasi haridusellu, mis looks juurde tööjõulist elanikkonda.

Töö eesmärgiks oli välja selgitada põhihariduseta noorte haridusellu integreerimise tulemuslikkus Tallinna Kopli Ametikooli näitel, mille saavutamiseks leidis autor vastuse püstitatud uurimisküsimusele: Mil määral kutseharidusse integreerimine aitab luua paremaid võimalusi tööturul ning tekitab huvi põhikooli lõpetamise vastu täiskasvanute gümnaasiumis?

Lõputöö koosneb teoreetilisest ja empiirilisest osast. Teoreetilises osas käsitles autor erinevate teoretikute poolt teooriaid väljalangevuse kohta, kus andis ülevaate õpilaste väljalangevusest põhikoolist, käsitles väljalangevuse põhjuseid ja tagajärgi ning uuris väljalangevuse ennetamise viise. Samuti põhjendas kutsehariduse olulisusest põhihariduseta noortele ning analüüsis kutseharidussüsteemi toetamist põhiharidustee katkestanud noortele. Empiirilises osas viidi läbi uuring Tallinna Kopli Ametikooli põhihariduse nõudeta kinnisvarahoolduse eriala õppesse lõimitud õpilaste näitel, kus uuriti, kas põhihariduseta noorte kutsekooli integreerimine aitab kaasa elukvaliteedi paranemisele ning loob suuremaid väljavaateid tööturul.

Autor kasutas töö eesmärgi saavutamiseks kvalitatiivset uurimismeetodit. Selleks viidi läbi poolstruktureeritud intervjuu Tallinna Kopli Ametikoolis kinnisvarahoolduse eriala lõpetanud põhihariduseta noorte seas, kus valimi moodustas seitse respondenti. Neli respondenti astus peale kutse omandamist täiskasvanute gümnaasiumisse, et põhikool lõpetada. Intervjuu ajaks oli neil põhiharidus juba omandatud. Intervjuude käigus rõhutasid respondendid praktilise töö olulisust õpingute vältel, mis arendas neid ning aitas läbi käelise tegevuse taasleida eneseusu. Õppegruppide väike koosseis võimaldas õpingutes paremaid tulemusi saavutada, kuna juhendajal oli võimalik õpilastega individuaalselt tegeleda. Isiklik lähenemine ja täiskasvanulik suhtumine tekitas õpilastes kohusetunde, et õpingutes osaleda ja vähem puududa.

Uuringule tuginedes võib uurimistulemustest välja tuua, et põhihariduseta noore integreerimine kutseharidusesse on tulemuslik, kuna kutseoskuse omandamine annab noorele erialase ettevalmistuse ja oskused, mis loovad eelised konkurentsivõime tõstmiseks tööturul. Samuti toetab kutse omandamine põhihariduseta noorte elukvaliteedi tõstmist, tööjõulise elanikkonna kasvamist, töötuse vähenemist ning tõenäoliselt ka kuritegevuse kahanemist põhihariduseta noorte seas.

Kuna töötus on läbiv probleem madala haridustasemega noorte seas, mis omakorda soodustab vaesust, siis sellest tulenevalt leiab autor vastuse püstitatud uurimisküsimusele. Läbiviidud uuringust võib kokkuvõtvalt väita, et kutseharidusse integreerimine aitab põhihariduseta noortel luua paremaid võimalusi tööturul, kuna omandatakse eriala ja kutse, millega on võimalik tööturul konkureerida.

Teema edasiarendamiseks tuleks täiskasvanute gümnaasiumidel ja kutsekoolidel efektiivsemalt koostööd tegema hakata, et põhihariduseta noor saaks korraga nii kutse kui ka põhihariduse omandada. Riik peaks siinkohal sisse astuma, et lahendada sellekohased finantsküsimused, kuna tänase seisuga kantakse õpilase pearaha kooli, kuhu õpilane on avalduse esitanud. Seega hetkeseisuga jääks üks kool koostööd tehes tasust ilma. Mõtlemisainet pakuks ka põhihariduse omandamine kutsekoolis, kuna keskhariduse baasil üldharidusaineid õpetatakse juba nagoonii, miks mitte anda kutsekoolile õigus ka põhihariduseta õpilastel poolelijäänud haridustee lõpetada samal ajal kutset omandades.

Viidatud allikad

- Adamson, M. (2010). *Koolikohustuse mittetäitmine kui sotsiaalne probleem Põlva linna üldhariduskoolide näitel*. (Magistritöö) Tartu Ülikooli Sotsiaal- ja Haridusteaduskond, Tartu.
- Antikainen, A., Rinne, R., Koski, L. (2009). *Haridussotsioloogia*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Bradley, L. C., Renzulli, A. L. (2011). The Complexity of Non-Completion: Being Pushed or Pulled to Drop Out of High School. *Social Forces*, 90, 521-545. <http://doi.org/10.1093/sf/sor003>
- Dahl, G. B. (2010). Early teen marriage and future poverty. *Demography*, 47, 689-718.
- Eesti Töötukassa. *Registreeritud töötud omandatud haridustasemete lõikes maakonniti*. Loetud aadressil <https://www.tootukassa.ee/content/tootukassast/peamised-statistilised-naitajad>
- Eesti Vabariigi haridusseadus. (2016). *Riigi Teataja I*, 254. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/123032015254#>
- Enimküsitud statistika üldhariduse valdkonnas 2014/2015. õppeaastal. *Haridus- ja Teadusministeerium* [http://www.hm.ee/ehis/statistilised_tabelid/download.php?file=alus_yld_oppeasutused_oppurid.xlsx]. 20.02.2016.
- Finn, J.F. (2012). Breaking Out Is Not Hard To Do. *Educational Researcher*, 41, pp. 102-104. <http://doi.org/10.3102/0013189X12437785>
- Gaspar, J., DeLuca, S., Estacion, A. (2012). Switching schools: Revisiting the Relationship Between School Mobility and High School Dropout. *American Educational Research Journal*, 49, 487-519. <http://dx.doi.org/10.3102/0002831211415250>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2015). *Haridus- ja Teadusministeeriumi aastaanalüüs*. Loetud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/aastaanalyyis_2015.pdf

- HaridusSilm (2016). *Põhikooli lõpetamine*. [http://www.haridussilm.ee/?leht=alus_yld_3].
- Jarolmen, J. (2014). *School Social Work. A Direct Practice Guide*. California: SAGE Publications, Inc.
- Kelly, M.S., Raines, J.C., Stone, S., Frey, A. (2010). *School Social Work. An Evidence-Informed Framework for Practice*. Oxford: Oxford University Press.
- Kutseharidusstandard. (2013). *Riigi Teataja I, 13*. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/128082013013>
- Kutseõppeasutuse seadus. (2016). *Riigi Teataja I, 25*. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015025>
- Kõiv, K. (2007). Koolist väljalangenute vaatenurk. *Haridus*, 11-12, 58-64. URL: http://haridus.opleht.ee/Arhiiv/11_122007/58-64.pdf
- Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.
- Lindermann, K. (2015). Sotsiaalse tausta roll õpitulemuste kujundamisel. *Eesti Inimarengu Aruanne. Lõksudest välja?* Tallinn: SA Eesti Koostöö Kogu, 71-77.
- Lukas, T. (2008). Põhikool annab põhja. Kus on (P)põhi? Eesti haridussüsteemi seisund europeeglis. *Põhikool annab põhja. Ettekannete ja artiklite kogumik*. Tallinn: Eesti Haridusfoorum, 14-15.
- Naarits, T. (2011). *Põhikoolist väljalangevus on sotsiaalne probleem. Euroopa Sotsiaalfondi projekti „Koolist väljalangemise ennetamine õpilaste sotsiaalse toimetuleku tõstmise kaudu“ (sügis 2009 – kevad 2012) valguses*. Tallinn: MTÜ Mahena Kriisinõustamise ja Enetamise Keskus.
- Naarits-Linn, T., Pettai, I., Proos, I. (2012). *Euroopa Sotsiaalfondi ja Eesti Vabariigi rahastatud projekt: Koolist väljalangemise ennetamine õpilase sotsiaalse toimetuleku tõstmise kaudu*. Tallinn: SA Innove.
- National Dropout Prevention Center/Network. (n.d.). Mentoring/Tutoring. <http://dropoutprevention.org/effective-strategies/mentoring-tutoring/>
- Niidumaa, M. (2008). Arutleme tugeva põhikooli teemal. *Põhikool annab põhja. Ettekannete ja artiklite kogumik*. Tallinn: Eesti Haridusfoorum.
- Ott, T. (2011). *Koolist väljalangemise põhjused ning klassijuhataja tegevus väljalangenute hinnangul*. (Magistritöö). Tallinna Ülikooli Kasvatusteaduste Instituut, Tallinn.

- Pellegrini, A. (2011). In the Eye of the Beholder: Sex Bias in Observations and Ratings of Children's Aggression. *Educational Researcher*, 40, 281-286.
<http://doi.org/10.3102/0013189X11421983>
- Pihelgas, R. (2007). *Kutseõppe võimalused koolikohustusliku ea ületanud põhihariduseta noorte toimetuleku toetamisel*. Tallinna Ülikooli Sotsiaalteaduskond, 80 lk. (Magistritöö)
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. (2016). *Riigi Teataja I*, 41, 240. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122015015>
- Rannala, I-E. (2006). Koolikohustuse mittetäitja probleemide taustast. *Lapse heaolu Eestis: riskid ja valikud. Artiklite kogumik*. Tallinn: Lastekaitse Liit, Tallinna Ülikool, lk. 58-60.
- Riigikontroll. (2007). *Koolikohustuse täitmine ja selle tagamise tulemuslikkus: kuidas aidata tuhandeid lapsi, kes koolis ei taha käia? Riigikontrolli aruanne Riigikogule*. Loetud aadressil <http://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:50285>
- Riigiportaal. Haridus ja teadus (2016). *Õpilase väljaheitmine koolist*. [https://www.eesti.ee/est/haridus_teadus/uldharidus/opilase_valjaheitmine_koolist].
- Statistikaamet. (s.a.). *RV0231: Vähemalt 15-aastased hariduse, soo, vanusrühma ja maakonna järgi* [andmebaas]. Loetud aadressil http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=RV0231&ti=V%C4HEMALT+15%2DAASTASED+HARIDUSE%2C+SOO%2C+VANUSR%DCHMA+JA+MAAKONNA+J%C4RGI%2C+1%2E+JAANUAR&path=../Database/Rahvastik/01Rahvastikunait_ajad_ja_kooseis/04Rahvaarv_ja_rahvastiku_kooseis/&lang=2
- Statistikaamet. (s.a.). *ST05: 16-aastased ja vanemad sissetulekuvintiili ja haridustaseme järgi* [andmebaas]. Loetud aadressil <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=ST05&ti=16%2DAASTASED+JA+VANEMAD+SISSETULEKUKVINTIILI+JA+HARIDUSTASEME+J%C4RGI&path=../Database/Sotsiaalelu/09Sissetulek/&lang=2>
- Stearns, E., Moller, S., Blau, J., Potochnick, S. (2007). Staying Back and Dropping out: The Relationship between Grade Retention and School Dropout. *Sociology of Education*, 80, 210-240.

- Steeg, M., Elk, R., Webbink, D. (2015). Does intensive coaching reduce school dropout? Evidence from a randomized experiment. *Economics of Education Review*, 48, pp. 184-197.
- Tatter, K. (2006). *Koolikohustuse mittetäitjad Tallinna kesklinna alaealiste komisjoni vaateväljas (2004-2006)*. (Magistritöö). Tallinna Ülikooli Sotsiaaltöö osakond, Tallinn.
- Wilson, S., Tanner-Smith, E., Lipsey, M., Steinka-Fry, K., Morrison, J. (2011). *Dropout prevention and intervention programs: Effects on school completion and dropout among school-aged children and youth*. The Campbell Collaboration. Peabody Research Institute, Vanderbilt University.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

Lisa 1. Küsimustik põhihariduseta noorele

1. Miks sa otsustasid Tallinna Kopli Ametikooli õppima minna?
2. Kirjelda lühidalt Tallinna Kopli Ametikooli, kuidas sulle seal meeldis?
3. Kuidas toetas kool ja pere/lähedased sind õpingute ajal?
4. Milliseid raskusi sa kogesid õpingute ajal? Mis oli eriti raske?
5. Kuidas kooli lõpetamine sinu edasist elu muutis?
6. Kui oluline on sinu jaoks haridus?
7. Kelleks sa tulevikus saada tahaksid?
8. Millisena sa oma tulevikku näed?
9. Milliseid saavutusi sa kindlasti korda saata sooviksid?
10. Mis sind motiveerib ja kuidas sa leiad motivatsiooni enda arendamiseks?

SUMMARY

THE INTEGRATION OF YOUNG PEOPLE WITHOUT BASIC EDUCATION INTO THE EDUCATIONAL SYSTEM: THE CASE STUDY OF KOPLI VOCATIONAL SCHOOL OF TALLINN

Eleri Cortina

The topic of the present theses is „The integration of young people without basic education into the educational system: the case study of Kopli Vocational School of Tallinn“. This topic was important to study because of the rising dropout rates at the basic level of education in Estonia. Basic education is the school of general education that is established general education minimum with education standard by the government and the mandatory calculated time to fulfill the curriculum is nine years or until student reaches seventeen years of age. Basic education is attained when classes from 1st to 9th grade classes are completed. Basic education gives expectations and creates possibilities to continue studies in high school or in vocational school. The dropout rate from primary school has increased to an actual social problem. Each year approximately 500-1000 juvenile interrupted their studies in basic school. This matter has a direct impact on the whole society not only because of the decreasing amount of taxpayers' but also because of a lower educated labor force entering the labor market. It also brings additional burden for the government because of the increasing amount of government dependents. Hence it would be efficient to integrate non-complied compulsory school juveniles back to an education system that would recreate an active population.

The aim of the thesis was to find out how efficient is to integrate juveniles without basic education back into education system, using Kopli Vocational School of Tallinn as an example. To answer a raised study question, the author had to find an answer to the following research question: To what extent the integration to vocational education helps

create better possibilities at the labor market, and does that generate additional interest to complete basic education at an adult gymnasium. Adult gymnasium is the school to complete non-complished general education in Estonia.

The thesis consists of theoretical and empirical sections. In the theoretical section, the author handles different theories about the dropout rate from various theoreticians, and gives an overview about the student dropout rate from basic school, disserts the dropout rate reasons and consequences, and studies the ways to prevent dropout rate in basic school, as well as makes a case for the importance of vocational education for juveniles without the basic education, analyzing how effectively the system of vocational education supports juveniles without a basic education. In the empirical section, the author conducts an inquiry based on the students, who had been integrated to Kopli Vocational School of Tallinn and had completed real-estate maintenance curriculum. The author tried to find out if the integration to vocational education helps to improve the quality of life and creates a better outlook in labor market.

The author uses a qualitative research method in the form of semi-structured interviews. To this end different interviews were carried on among the real-estate maintenance specialty students, creating a seven respondent sample. Four of them had entered to adult gymnasium after completing vocational school and by the time the interview took place, they had graduated the basic education at the adult gymnasium already. During the interviews the respondents emphasized the importance of practical work at the vocational school. During the practical training, students developed their skills and through motor activity they were able to rediscover self-confidence. Small study groups allowed to achieve better results because the teacher could approach each student individually and separately. Personal approach and an adult oriented attitude from teachers created the conscientiousness in students to participate in more studies and lowered the absentee rates.

The author emphasizes from the study results, that the integration of young people without basic education into vocational education is effective, whilst obtaining vocational skills does also prepare young people for a very competitive labor market. Professional

attainment also supports the enhancement of the quality of life, the growth of the labor force, as well as decreases unemployment and lowers the crime rate amongst the young people without a basic education.

Whilst unemployment is a pervasive problem amongst the young people with a lower education background, this in turn also increases poverty amongst those people. The author finds an answer to a posed study question. From the conducted study the author may claim in a nutshell that the integration into vocational education does help to create better chances in the labor market for young people, who lack a basic education because they end up obtaining the professional skills that will give them an advantage to compete in the labor market.

As a topic for further development and discussion it is suggested that the adult gymnasiums and vocational schools should cooperate more efficiently so that young people without the basic education could acquire profession and basic education at the same time. The government should also step in and solve some of the financial matters, regarding this intra-school cooperation, because of as of today, the students head money is currently transferred to the school where student has filed for an application, which means that at the moment where there is cooperation within both schools, one of them would actually have to provide the services for free. Subject of thought would be to allow the vocational schools to also offer the students the possibility of acquiring a basic education at the vocational school whilst secondary education is already taught in vocational schools, therefore why not give the vocational schools the rights to teach basic education as well so that the students could finish the disconnected basic education and attain the professional education both at the same time.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Eleri Cortina,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Põhihariduseta noorte integreerimine haridussüsteemi Tallinna Kopli Ametikooli näitel,

mille juhendaja on Anu Aunapuu,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, 18.05.2016